

Erkende Maatregelenlijsten

Evaluatie van de uitvoeringspraktijk

CE Delft

Committed to the Environment

Erkende Maatregelenlijsten

Evaluatie van de uitvoeringspraktijk

Dit rapport is geschreven door: Bettina Kampman, Maarten Afman, Geert Warringa, Stefanie van de Water en Isabel Nieuwenhuijse

Evaluatie erkende maatregelenlijsten Wet Milieubeheer

Delft, CE Delft, juli 2018

Publicatienummer: 18.7P06.084

Energiebesparing / Wetgeving / Regelgeving / Beleidsmaatregelen / Evaluatie / Enquête

Oprachtgever: Ministerie van Infrastructuur en Milieu

Alle openbare publicaties van CE Delft zijn verkrijgbaar via www.ce.nl

Meer informatie over de studie is te verkrijgen bij de projectleider [Bettina Kampman](#) (CE Delft)

© copyright, CE Delft, Delft

CE Delft

Committed to the Environment

CE Delft draagt met onafhankelijk onderzoek en advies bij aan een duurzame samenleving. Wij zijn toonaangevend op het gebied van energie, transport en grondstoffen. Met onze kennis van techniek, beleid en economie helpen we overheden, NGO's en bedrijven structurele veranderingen te realiseren. Al 40 jaar werken betrokken en kundige medewerkers bij CE Delft om dit waar te maken.

Inhoud

	Samenvatting	4
1	Inleiding	6
	1.1 Aanleiding	6
	1.2 Centrale vraag	6
	1.3 Aanpak in vogelvlucht	7
2	EML en EML-systematiek	8
	2.1 Inleiding	8
	2.2 Politieke context en werking EML	8
	2.3 Bedrijfstakken	9
	2.4 Randvoorwaarden in maatregelenlijsten	10
	2.5 Handreiking, opleidingsmodule en communicatie	11
	2.6 Recente veranderingen	11
3	Aanpak van de evaluatie	12
	3.1 Interviews	12
	3.2 Webenquêtes	12
	3.3 Werksessie	13
4	Resultaten	14
	4.1 Inleiding	14
	4.2 Respons op de webenquête	14
	4.3 Uitvoerbaarheid en uitvoeringspraktijk	16
	4.4 Effecten op energiebesparing	21
	4.5 Handreiking, opleidingsmodule en communicatie	23
	4.6 Sterke en zwakke punten van de EML-systematiek	23
	4.7 Suggesties voor verbeteringen	26
5	Conclusies en aanbevelingen	29
	5.1 Conclusies	29
	5.2 Aanbevelingen	31
6	Bronnen	33
A	Enquêteresultaten Omgevingsdiensten	34
	A.1 Respondenten	34
	A.2 Toezicht op energie	35
	A.3 Uitvoeringspraktijk: algemeen beeld toezicht; mate van uitvoerbaarheid; mate van ondersteuning effectief toezicht; kosten van toezicht	38
	A.4 Handelingsperspectief - de maatregelenlijsten zelf	44
	A.5 Effect EML op energiebesparing/Effect EML op toepassen lijsten in de praktijk?	46
	A.6 Suggesties	49
	A.7 Handreiking, opleidingsmodule, communicatiemiddelen	51
B	Enquêteresultaten bedrijven	55
	B.1 Respondenten	55
	B.2 Uitvoeringspraktijk	59
	B.3 Effect EML op energiebesparing; effect op toepassen in de praktijk	62

B.4 Handreiking, opleidingsmodule, communicatiemiddelen	65
B.5 Suggesties	66

Samenvatting

Inleiding

In het SER-Energieakkoord is afgesproken de uitvoering van de Wet milieubeheer te verbeteren en te intensiveren. Bij deze regelgeving staat artikel 2.15 lid 1 van het Activiteitenbesluit centraal, waarin is opgenomen dat bedrijven energiebesparingsmaatregelen met een terugverdientijd korter dan vijf jaar moeten doorvoeren. Om de uitvoering van deze regelgeving te ondersteunen zijn voor verschillende bedrijfstakken erkende maatregelenlijsten (EML) opgesteld, met een overzicht van de mogelijke energiebesparingsmaatregelen.

In dit rapport is deze EML-systematiek geëvalueerd, met als centrale vraag: dragen de erkende maatregelenlijsten voor energiebesparing bij aan de uitvoering van de verplichting in artikel 2.15 lid 1 van het Activiteitenbesluit, en is de systematiek effectief en uitvoerbaar voor de doelgroepen die hiermee te maken hebben?

De aanbevelingen voor verbetering die uit deze evaluatie komen kunnen worden meegenomen bij actualisering van de lijsten¹.

Aanpak van deze evaluatie

Het onderzoek bestond uit een aantal verschillende onderdelen:

- een literatuurstudie van de eerste ervaringen met de EML-systematiek;
- een aantal diepte-interviews met omgevingsdiensten en brancheorganisaties;
- een grootschalige webenquête onder omgevingsdiensten en bedrijven;
- een werksessie om de bevindingen te toetsen en verder aan te scherpen.

De webenquêtes zijn uitgezet onder alle 29 omgevingsdiensten die verantwoordelijk zijn voor de uitvoering en handhaving van artikel 2.15 lid 1², en onder 373 bedrijven en instanties.

Resultaten

De evaluatie laat zien dat de aandacht voor energiebesparing de afgelopen jaren bij zowel omgevingsdiensten als bedrijven is toegenomen, al zijn er grote verschillen in beide groepen.

De EML-systematiek wordt in het algemeen als positief ervaren.

Voor veel omgevingsdiensten is toezicht en in mindere mate handhaving eenvoudiger geworden door de EML. Zo'n twee derde is van mening dat de EML leidt tot meer aandacht voor energiemaatregelen bij reguliere inspecties. De EML biedt geen oplossing voor terugverdientijd-discussies.

40% van de respondenten bij de bedrijven geeft aan dat de EML voor hen een toegevoegde waarde heeft. Ruim twee derde geeft aan dat de EML het identificeren van geschikte maatregelen makkelijker maakt en ongeveer de helft van de respondenten geeft aan dat ze minder tijd kwijt zijn aan het zoeken naar en treffen van energiebesparende maatregelen.

De enquêteresultaten laten zien dat de EML bijdraagt aan energiebesparing bij bedrijven, in de (niet representatieve) steekproef van deze studie geeft ongeveer de helft van de bedrijven aan maatregelen te hebben getroffen die zij anders niet hadden getroffen. Het totale effect van de EML op energiebesparing is echter niet te bepalen.

¹ In het kader van het Energieakkoord is recent besloten bedrijven te verplichten elke vier jaar aan de toezichthouder te melden hoe zij aan de energiebesparingseis voldoen. Deze wijziging is geen onderdeel van deze evaluatie.

² De verantwoordelijkheid van deze wettelijke taak ligt weliswaar bij de bevoegd gezagen (gemeenten en provincies), maar deze hebben de uitvoering vaak gedelegeerd aan omgevingsdiensten en regionale uitvoeringsdiensten.

Ondanks de EML is er nog altijd veel discussie over terugverdiertijden van maatregelen in specifieke situaties, en zijn er ook andere belemmeringen voor de goede uitvoering van de regelgeving, zoals gebrek aan tijd, capaciteit, geld maar ook technische kennis bij de omgevingsdiensten en uitvoeringsdiensten (OD/UD). Een andere belangrijke belemmering in de uitvoering van de regelgeving is dat de overheid en de OD's en UD's geen goed overzicht hebben van de bedrijven en instellingen die onder de energiebesparingsverplichting van het Activiteitenbesluit vallen, deels omdat gegevens over energiegebruiken vanwege privacybescherming en bedrijfsgevoeligheid niet beschikbaar zijn.

Een deel van de respondenten van bedrijven en omgevingsdiensten zou graag meer technisch haalbare maatregelen op de lijsten zien, met meer ambitie. De meningen over de inhoud en opzet van de EML zijn echter verdeeld. Zo vindt ongeveer de helft van de omgevingsdiensten dat de maatregelen duidelijker omschreven moeten worden, omdat zij bijvoorbeeld slecht leesbaar, te lang en te technisch zouden zijn. Daar staat echter tegenover dat er vanuit de bedrijven de zorg wordt geuit dat er te weinig rekening wordt gehouden met specifieke omstandigheden.

De Rijksoverheid heeft een aantal verschillende communicatiematerialen en -middelen ontwikkeld om het werken met de EML te ondersteunen. Deze worden door een deel van de betrokkenen gebruikt (afhankelijk van het materiaal tussen de 60 en 90%) en in het algemeen als positief ervaren, maar de meningen over de effectiviteit hiervan varieert vrij sterk.

De bedrijven en de omgevings- en uitvoeringsdiensten zien een aantal sterke en zwakke punten in de EML-systematiek, en geven een verscheidenheid aan suggesties voor verbeteringen. Sommige van de suggesties lijken wat tegenstrijdig - zowel de wens tot vereenvoudiging met minder randvoorwaarden en minder verschillen tussen branches, maar ook het juist beter rekening houden met specifieke omstandigheden - toch bieden de verzamelde opmerkingen en suggesties een helder overzicht van de ervaringen in de praktijk. Deze kunnen worden meegenomen bij toekomstige actualisaties van de lijsten en communicatiemiddelen.

Aanbevelingen

Uit dit onderzoek volgen een aantal aanbevelingen, waarmee de EML en de systematiek kunnen worden verbeterd, en een aantal belemmeringen kunnen worden weggenomen:

- Actualiseer de maatregelenlijsten regelmatig. Pas ze hiermee aan aan de nieuwste stand der techniek en aan actuele energieprijzen. Onderzoek daarbij ook de mogelijkheden om de leesbaarheid te verbeteren, en tevens om de Filtertool EML te vereenvoudigen om zo de gebruikersvriendelijkheid te vergroten.
- Geef hierbij ook de gelegenheid aan de gebruikers (omgevingsdiensten, bedrijven en energieadviseurs) om mee te denken en input te leveren, zodat geen maatregelen worden vergeten en om in goed overleg de balans te zoeken tussen eenvoud en nauwkeurigheid.
- Omgevingsdiensten zouden graag energiegebruiksgegevens van netbeheerders krijgen om te kunnen bepalen welke bedrijven onder de energiebesparingsverplichting vallen. Op dit moment mogen netbeheerders deze privacy- en bedrijfsgevoelige gegevens niet ter beschikking stellen. Partijen kunnen verkennen of het ontbreken van het exacte energieverbruik een reëel probleem is voor de handhaving en - zo nodig - wat de oplossingsrichtingen zijn.
- Niet alle bevoegd gezagen geven energiebesparing een hoge prioriteit in het takenpakket voor de omgevingsdiensten. Harmonisatie en een meer uniforme aanpak zou de effectiviteit van de regelgeving verder kunnen vergroten.
- Maak de data en methodiek van de terugverdiertijd-berekeningen van de EML-transparant zodat voor zowel omgevingsdienst als bedrijf helder is welke informatie is gebruikt. Dit helpt op momenten wanneer een discussie over de terugverdiertijd van een maatregel ontstaat.
- Monitor de effecten van de nieuwe informatieplicht goed om te zien of deze regelgeving inderdaad de bekendheid en effectiviteit vergroot.

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

Bedrijven in Nederland zijn sinds 1993 verplicht om efficiënt met energie om te gaan. Sinds 1 januari 2008 is dit gedefinieerd als een verplichting om energiebesparingsmaatregelen door te voeren die zich binnen een periode van vijf jaar terugverdienen (de zogenaamde 'rendabele' maatregelen). Dit is geregeld in artikel 2.15 lid 1 van het Activiteitenbesluit³.

Omdat het besparingspotentieel in het bedrijfsleven ondanks de verplichting onvoldoende werd benut, is in het Energieakkoord van 2013 afgesproken om het toezicht hierop te verbeteren en te intensiveren. Belangrijke onderdelen hiervan zijn het opstellen van erkende maatregelenlijsten (EML) voor energiebesparing voor de branches, de wettelijke verankering van de EML en toepassing van de EML-systematiek in het toezicht.

De EML geven een overzicht van de mogelijke rendabele energiebesparingsmaatregelen voor verschillende bedrijfstakken. De lijsten zijn een hulpmiddel voor het zoeken en treffen van de rendabele maatregelen, zodat bedrijven geholpen worden aan het de Wet te voldoen en het toezicht hierop gemakkelijker wordt dan dat het voorheen was.

Afgesproken is dat twee jaar na de inwerkingtreding van de erkende maatregelsystematiek een evaluatie plaatsvindt. Op basis van deze evaluatie dienen aanbevelingen voor verbetering te worden geformuleerd. En tevens is de vraag of de EML ook daadwerkelijk bijdragen aan het realiseren van de besparingspotentie in de sectoren waar EML voor zijn opgesteld. De voorliggende studie geeft de resultaten van deze eerste evaluatiestudie.

1.2 Centrale vraag

De centrale vraag van de evaluatie is of de erkende maatregelenlijsten (EML) systematiek bijdraagt aan de uitvoering van de verplichting in artikel 2.15 lid 1 van het Activiteitenbesluit, en of deze effectief en uitvoerbaar is voor de doelgroepen die hiermee te maken hebben. Doelgroepen zijn de toezichthouders (omgevingsdiensten en uitvoeringsdiensten - hierna 'OD's) met daarboven hun bevoegde gezagen; en de bedrijven die het toezicht betreft.

Subvragen zijn:

1. Wordt gebruik gemaakt van de EML?
2. Zo ja, hoe ervaren toezichthouders dat? (uitvoerbaarheid in de praktijk).
3. Zo ja, hoe ervaren bedrijven dat? (uitvoerbaarheid in de praktijk).
4. Welk effect heeft de toepassing van de EML op energiebesparing? (doeltreffendheid).
5. Wat zijn de ervaringen met de handreiking, opleidingsmodule en de communicatie(middelen) en hoe effectief zijn deze middelen bij de ondersteuning van de uitvoering?

³ Het besluit stelt algemene regels voor bedrijven die onder de Wet milieubeheer (Wm) vallen.

1.3 Aanpak in vogelvlucht

CE Delft heeft de evaluatiestudie uitgevoerd in de periode februari-mei 2018. De evaluatie bestond uit een aantal verschillende onderdelen:

- een literatuurstudie naar de eerste ervaringen met de EML-systematiek;
- een aantal diepte-interviews met omgevingsdiensten en brancheorganisaties;
- een grootschalige webenquête onder omgevingsdiensten en bedrijven;
- een werksessie om de bevindingen te toetsen en verder aan te scherpen.

De resultaten van al deze stappen zijn samengevoegd in dit rapport, waarbij het hoofdrapport focust op een meer globale beantwoording van de onderzoeksvragen. Meer gedetailleerde uitkomsten, met name van de webenquêtes, zijn opgenomen in de bijlagen.

2 EML en EML-systematiek

2.1 Inleiding

In het artikel 2.15 lid 1 van het Activiteitenbesluit⁴ is opgenomen dat bedrijven maatregelen met een terugverdientijd korter dan vijf jaar moeten doorvoeren. Deze verplichting tot energiebesparing bestaat al sinds 1993 en is sinds 2008 gekoppeld aan een bedrijfseconomisch criterium. De erkende maatregelenlijsten, stapsgewijs voor steeds meer sectoren ingevoerd vanaf 2015, geven een overzicht van de mogelijke energiebesparingsmaatregelen voor verschillende bedrijfstakken, en kunnen door de bedrijven zelf, door adviseurs en door de handhavers van de regelgeving worden gebruikt.

2.2 Politieke context en werking EML

De erkende maatregelenlijsten kwamen in 2012 tot stand na een motie van de Tweede Kamer. Destijds leidde de verplichting in de praktijk tot veel discussies met bedrijven over de terugverdientijd van de maatregelen en vonden toezichthouders het een lastig onderwerp. Het idee was dat de lijsten administratiekosten kunnen besparen en ervoor zouden zorgen dat bedrijven sneller en makkelijker rendabele energiebesparingsmaatregelen kunnen treffen. Vóór de invoering van de EML-systematiek zou de plicht om energiebesparende maatregelen te nemen vooral leiden tot verkenningen die te weinig uitmondten in concrete acties. Met de EML zou de informatieverstrekking door de overheid (InfoMil-lijsten; 'Energiebesparing en winst') worden verbeterd.

Door het opstellen van EML's door overheid en de sectoren samen⁵, zou het draagvlak voor de maatregelen vergroot worden. Met de lijsten zou het voor bedrijven duidelijker zijn welke concrete maatregelen mogelijk zijn in hun situatie en zou er meer zekerheid komen over de toepasbaarheid en rentabiliteit. Ook zou het voor bevoegd gezagen makkelijker worden om hierop toe te zien. In 2013 werd in het Energieakkoord vastgelegd dat de EML's zouden worden verankerd in de regelgeving. In artikel 2.16 van de Activiteitenregeling is gesteld dat een bedrijf in ieder geval voldoet aan artikel 2.15 lid 1, wanneer alle maatregelen van de EML zijn getroffen voor de desbetreffende branche. In 2015 zijn de eerste EML's van kracht geworden.

Intensivering toezicht

Onderdeel van deze regelgeving is toezicht (en handhaving) door de toezichthouders. In het verleden werd volgens omgevingsdiensten relatief weinig prioriteit gelegd bij toezicht en handhaving van energiebesparing. Dit heeft deels te maken met de eerdergenoemde discussies over de terugverdientijden en de complexiteit van het onderwerp, maar ook omdat toezichthouders al veel langer de taak hebben om veiligheids- en gezondheidsrisico's voor de directe omgeving te beheersen, en de bevoegd gezagen, die de omgevingsdiensten aansturen, daar de prioriteit leggen. Dit had als gevolg dat er vaak weinig aandacht was voor energiebesparing bij bedrijven die werden gecontroleerd en dat de expertise bij de toezichthouders beperkt was. Bovendien werd er bij inrichtingen met een laag risico-profiel, zoals kantoren en scholen, nauwelijks controles uitgevoerd terwijl er wel een groot energiebesparingspotentieel ligt (Omgevingsdienst Brabant Noord, 2016).

⁴ Het besluit stelt algemene regels voor bedrijven die onder de Wet Milieubeheer vallen.

⁵ De erkende maatregelenlijsten zijn in samenwerking tussen vertegenwoordigers van het bevoegd gezag, de omgevingsdiensten en koepel- en brancheorganisaties tot stand gekomen. Hierbij waren ook de uitvoeringsorganisaties van de ministeries IenM, EZ en BZK betrokken.

Het ministerie van IenM heeft daarom eind 2016 extra maatregelen getroffen om het toezicht en handhaving van artikel 2.15 lid 1 en toepassing van de EML te intensiveren. Hiertoe is een subsidie aan de omgevingsdiensten beschikbaar gesteld, waarbij de wens was om de middelen zo efficiënt mogelijk in te zetten en de focus te leggen op bedrijven die veel energie gebruiken. Gekozen is voor de branches met een groot besparingspotentieel (kantoren, scholen en zwembaden/sauna's met een verbruik van ruim 100 petajoules).

Het Rijk had voor de periode 2016-2017 een bedrag van 6 miljoen euro begroot. De eerste 3 miljoen euro is in 2016 beschikbaar gesteld aan Omgevingsdienst NL (de vereniging van de 29 milieudiensten). Op basis van deze subsidie zijn volgens de omgevingsdiensten 20 voltijdsbanen (fte) extra lokale toezichthouders aangesteld, die 1642 inrichtingen hebben aangeschreven en bezocht (stand tot 30 september 2017)⁶.

Omgevingsdiensten kunnen de extra controles in de praktijk op twee verschillende manieren uitvoeren: door EML-toezicht op te nemen in reguliere controles waarbij ook andere (milieu)aspecten dan energiebesparing aan de orde zijn, of aparte controles speciaal voor energiebesparing instellen. De Omgevingsdienst Rivierenland geeft in haar 'Notitie Nieuwe Taken 2017' bijvoorbeeld aan dat de tijdsbesteding acht uur per controle bedraagt door de uitbreiding van reguliere controles met EML-toezicht. Omgevingsdienst de Vallei raamt de tijdsbesteding voor uitbreiding van de controles op gemiddeld vier uur; als een aparte controle voor uitsluitend EML moet worden gemaakt, bedraagt de tijdsbesteding twaalf uur. Daarnaast is per medewerker zestien uur noodzakelijk om hen op te leiden.

2.3 Bedrijfstakken

Inmiddels zijn voor negentien verschillende bedrijfstakken erkende maatregelenlijsten opgesteld (InfoMil, 2018).

Het aantal bedrijfstakken is geleidelijk uitgebreid. In de eerste lichting ging het om zeven branches (december 2015); halverwege het jaar 2017 zijn daar vijf branches aan toegevoegd. De meest recente uitbreiding (derde lichting) was in januari 2018 toen nog eens zeven bedrijfstakken zijn toegevoegd.

Tabel 1 - Branches waarvoor maatregelenlijsten beschikbaar zijn en datum invoering

	1-dec-15	1-jul-17	1-jan-18
1. Metalelektro en MKB-metaal	x		
2. Autoschadeherstelbedrijven	x		
3. Gezondheids- en welzijnszorginstellingen	x		
4. Kantoren	x		
5. Onderwijsinstellingen	x		
6. Commerciële datacenters	x		
7. Rubber- en kunststofindustrie	x		
8. Levensmiddelen		x	
9. Agrarische sector		x	
10. Mobiliteitsbranche		x	
11. Sport en recreatie		x	
12. Hotels en restaurants		x	
13. Drukkerijen, papier en karton			x

⁶ Door de overgang van het beleidsterrein Klimaat van het ministerie van Infrastructuur en Milieu naar het ministerie van Economische Zaken en Klimaat zou de tweede tranche van drie miljoen niet toegekend worden. De Omgevingsdienst NL heeft daarom een brief gestuurd naar de minister van Economische Zaken en Klimaat waarin zij verzoekt om de subsidie alsnog te verstrekken (Omgevingsdienst NL, 2017). Omdat het in deze evaluatie om een terugkijk gaat (ex post), nemen we de effecten van het eventueel niet toekennen van de subsidies echter niet op in deze evaluatie.

	1-dec-15	1-jul-17	1-jan-18
14. Bouwmaterialen			x
15. Verf en drukinkt			x
16. Tankstations en autowasinrichtingen			x
17. Meubels en hout			x
18. Bedrijfshallen			x
19. Detailhandel			x

De besparingsverplichting geldt alleen voor bedrijfsmatige activiteiten die meer dan 50.000 kWh elektriciteit of meer dan 25.000 m³ aardgas gebruiken. Het gaat zowel om activiteiten in de private als de publieke sector. Bedrijven die deelnemen aan het Europese emissiehandelssysteem, glastuinders onder het CO₂-vereveningssysteem, en bepaalde energie-intensieve bedrijven (Type C-inrichtingen) vallen niet onder de verplichting. Ook bedrijven die deelnemen aan de Meerjarenafspraken energiebesparing (MJA3) met een goedgekeurd energie-efficiencyplan (EEP) worden geacht te voldoen aan de verplichting in de Wet milieubeheer. Naar schatting geldt de besparingsplicht in Nederland voor ruim 100.000 bedrijven (Installatieprofs.nl, 2018).

2.4 Randvoorwaarden in maatregelenlijsten

De lijsten voor de sectoren bevatten maatregelen met een terugverdientijd van vijf jaar of minder. Ze geven de stand van techniek weer op het moment dat de lijsten zijn opgesteld, en zijn door-gerekend met de energieprijzen van dat moment. Omdat technieken steeds verder ontwikkelen en energieprijzen volatiel zijn, vindt periodiek een actualisatie van de lijsten plaats.

Per techniek zijn in de lijsten verschillende uitgangspunten en randvoorwaarden opgenomen. Deze uitgangspunten en randvoorwaarden beschrijven onder welke situaties de maatregel van toepassing is voor een ondernemer en wanneer de terugverdientijd minder dan vijf jaar is.

- Een eerste belangrijk uitgangspunt is de referentiesituatie. Het maakt immers nogal wat uit in welke context een energiebesparingsmaatregel wordt genomen. Een energiezuinige LED-lamp leidt tot meer energiebesparing als in de huidige situatie een gloeilamp is geïnstalleerd dan als een TL-lamp wordt vervangen.
- Ook zijn economische en technische randvoorwaarden beschreven. Als maatregelen technisch niet mogelijk zijn (omdat er bijvoorbeeld geen ruimte is), dan is de maatregel voor de ondernemer niet van toepassing. De economische randvoorwaarden hebben te maken met grenscondities die te maken hebben met het criterium '5-jaar terugverdientijd'. Immers energieprijzen kunnen verschillen tussen ondernemers. Of een maatregel kan alleen uit vanaf een bepaalde grens aan energiegebruik of draaiuren.
- Ook het moment van investering is een belangrijk uitgangspunt. Als een installatie toch al moet worden vervangen (natuurlijk investeringsmoment), zijn de kosten van een maatregel vaak lager dan als een maatregel ervoor zorgt dat een installatie voortijdig moet worden vervangen. Naast de 'natuurlijke momenten' kan er ook sprake zijn van 'zelfstandige momenten'. Dit betekent dat een maatregel zich op elk moment terugverdient binnen vijf jaar. Maatregelen met grote investeringskosten zijn vaak alleen op een natuurlijke moment rendabel.
- Daarbij kan er ook sprake zijn van maatregelen die op elkaar inwerken (alternatieve erkende maatregelen). Als Maatregel A wordt genomen kan dit ertoe leiden dat de terugverdientijd van Maatregel B toeneemt tot boven de vijf jaar (omdat de referentiesituatie wijzigt en de energiebesparing afneemt). In dit geval hoeft Maatregel B niet meer genomen te worden.
- Ten slotte zijn bijzonder omstandigheden genoemd. In bepaalde uitgangssituaties kan namelijk worden aangenomen dat een maatregel al is genomen. Zo geldt dat de maatregel 'beperken

warmte- en koudeverlies via buitenmuur' geacht is te zijn getroffen als sprake is van Energielabel C of beter, of bij nieuwbouw met een bouwjaar van 2003 of daarna.

Bovenstaande randvoorwaarden zijn beschreven in de lijsten, zodat duidelijk is in welke situaties de maatregel toepasbaar is voor de betreffende ondernemer.

2.5 Handreiking, opleidingsmodule en communicatie

InfoMil heeft een handreiking ontwikkeld die zowel toezichthouders als het bedrijfsleven duidelijkheid biedt hoe te voldoen aan de wettelijke verplichting om energie te besparen. Het beschrijft de belangrijkste elementen van de EML-systematiek en de uitgangspunten en criteria waar ondernemers en toezichthouders rekening mee moeten houden. Ook gaat de handreiking in op de problematiek wie moet investeren als er sprake is van split incentives bij huurder en verhuurders⁷.

De handreiking is echter geen complete handleiding voor toezichthouders. Wel is een opleidingsmodule en een document over het bedrijfsbezoek ontwikkeld voor deze doelgroep. De website van InfoMil geeft een stappenplan weer die Bevoegd Gezagen kunnen volgen bij de controles. Het gaat hierbij om de voorbereiding van een controlebezoek, het controlebezoek zelf en afronding van de controles. Hierbij is praktische informatie weergegeven waar bevoegd gezagen op moeten letten bij de handhaving, zoals afspraken over de treffen maatregelen en de fasering ervan.

Ook zijn verschillende communicatiemiddelen ontwikkeld. Op verschillende websites en in verschillende tools is aandacht besteed aan de erkende maatregelenlijsten. Zo is er bijvoorbeeld voor de kantorenmarkt een online wetchecker ontwikkeld door RVO dat een geïntegreerd overzicht geeft van verplichtingen op het gebied van energiebesparing. Ook laat de tool zien met welke maatregelen een ondernemer aan de verplichting kan voldoen. InfoMil heeft een Filter Erkende Maatregelen voor energiebesparing (FEM) ontwikkeld, waarmee bedrijven inzicht kunnen krijgen in de erkende maatregelen die relevant zijn voor het bedrijf, en in maatregelen voor doelmatig beheer en onderhoud.

2.6 Recente veranderingen

In het kader van het SER-Energieakkoord is recent besloten om bedrijven te verplichten om elke vier jaar aan de toezichthouders te melden hoe zij aan de energiebesparingseis voldoen. De verwachting is deze informatieplicht, een omgekeerde bewijslast, de effectiviteit van de energiebesparingsverplichting verder zal verbeteren, met name door het verminderen van de onduidelijkheid voor OD's welke bedrijven onder deze verplichting vallen, en van de benodigde tijdsinzet van de OD's per bedrijf om de regelgeving te handhaven. Het voorstel voor deze wetswijziging is recent in consultatie gebracht.

⁷ We spreken van een split incentive als de kosten en baten van een maatregel niet bij dezelfde partij terechtkomen. Bijvoorbeeld als de investering wordt gedaan door de eigenaar van het gebouw, terwijl de huurder ervan profiteert via lagere energiekosten. In deze situatie is vaak ook onduidelijk wie de toezichthouder moet aanspreken op het nemen van de verplichte maatregelen.

3 Aanpak van de evaluatie

De resultaten van deze evaluatie zijn gebaseerd op een aantal interviews, een breed uitgezette webenquête en een werksessie met de adviesgroep erkende maatregelenlijsten.

3.1 Interviews

Aan het begin van het project zijn een aantal diepte-interviews gehouden met name omgevings- en regionale uitvoeringsdiensten⁸. Hierin hebben we de praktijkervaringen met de EML en het toezicht en handhaving van artikel 2.15 lid 1 van het Activiteitenbesluit in kaart gebracht, en doorgevraagd op hun beleving van de sterkten en zwaktes van de systematiek en de issues die zij zien. Met de uitkomsten van deze interviews hebben we de vragenlijsten van de webenquêtes kunnen aanvullen en aanscherpen en tevens leidt dit tot een eerste inzicht in hoe de omgevingsdiensten de EML ervaren, wat vervolgens door de breed uitgezette webenquête nader is getoetst.

Aan het eind van het project zijn nog een aantal interviews gehouden met brancheverenigingen⁹ van met name de eerste lichten branches om nader ervaringen van een deel van het bedrijfsleven op te halen. In deze interviews hebben we vooral vragen gesteld over hoe met de lijsten wordt omgegaan in de respectievelijke branches, wat zij aan geluiden horen van de bedrijven in hun sector/branche; en wat zij als sterkten en zwakten zien; of hoe zij een duidelijke bijdrage aan energiebesparing zien en tevens wat hun aanbevelingen zouden zijn.

3.2 Webenquêtes

Om een zo representatief mogelijk beeld te krijgen van de ervaringen met de EML, en zo een goed onderbouwde uitspraak te kunnen doen van doeltreffendheid en doelmatigheid van het instrument, hebben we webenquêtes uitgezet:

- we hebben een enquête uitgezet onder alle 29 omgevingsdiensten die verantwoordelijk zijn voor de uitvoering en toezicht en handhaving van de EML en artikel 2.15 lid 1¹⁰;
- daarnaast hebben we een enquête uitgezet onder een selectie van bedrijven die hebben gewerkt met de EML om vanuit deze kant inzichten te verkrijgen.

Beide enquêtes bevatten een breed scala aan vragen naar de verschillende aspecten van de uitvoering van de EML-systematiek, toegespitst op de doelgroep. De vragen waren een combinatie van gesloten en open vragen, waarbij de laatste vooral waren bedoeld om zoveel mogelijk concrete ervaringen op te halen, en suggesties voor verbeteringen die gebruikt kunnen worden bij de aankomende actualisatie van de EML. We hebben aparte webenquêtes opgesteld voor omgevingsdiensten en bedrijven zodat deze beide panels op hen toegespitste vragen krijgen.

⁸ Omgevingsdienst Regio Utrecht; Omgevingsdienst regio Noordzeekanaalgebied; Decentrale Milieudienst Rijnland. Tevens een onafhankelijke dienstverlener uit de energiezorg-branche gesproken.

⁹ Nederland ICT-datacenters; LTO-Noord- agrarische sector Noord-Nederland; FOCWA-autoschadeherstelbranche; BOVAG-mobiliteitsbranche en tankstations/autowasserijen.

¹⁰ De verantwoordelijkheid van deze wettelijke taak ligt weliswaar bij de bevoegd gezagen (gemeenten en provincies), maar deze hebben de uitvoering vaak gedelegeerd aan omgevingsdiensten.

Bij het uitzetten van de enquête bleek het lastig om grootschalige (mail)adressenlijsten voor te benaderen bedrijven te verzamelen. In overleg met de begeleidingscommissie van het project zijn de OD's benaderd met een verzoek voor lijsten van bedrijven die onder artikel 2.15 lid 1 vallen en die zij hebben bezocht, maar de respons bleef beperkt. Zo is een panel opgebouwd van in totaal 310 bedrijven die zijn benaderd, dat was onvoldoende om representatief beeld te vormen van de ervaringen en effecten in heel Nederland. Desondanks hebben we op deze manier wel een globaal beeld gekregen van ervaringen met de EML, hebben we groot aantal sterke en zwakke punten van de EML-methodiek kunnen verzamelen, en suggesties voor verbeteringen vanuit het perspectief van het bedrijfsleven.

Om zoveel mogelijk respons op de enquêtes te krijgen hebben een aantal maatregelen getroffen, zoals een introductiemail (met daarin de toezegging dat we de resultaten vertrouwelijk behandelen), een reminder e-mail na twee weken, en nabellen van de OD's die na drie weken nog niet hadden ingevuld, en een selectie van bedrijven. Daarnaast hebben we voor een vraagstelling gezorgd waar geen bias in zat, en hebben we gebruik gemaakt van controlevragen om de risico's van strategisch invullen te beheersen.

3.3 Werksessie

Na afloop van de enquête zijn de resultaten besproken in een door het ministerie van EZK georganiseerde werksessie met de adviescommissie erkende maatregelenlijsten (op 15 mei 2018). Dit was een diverse groep, met:

- vertegenwoordigers van de bevoegd gezagen - gemeenten en provincies (VNG, Zaanstad, Best, Overijssel);
- omgevings- en uitvoeringsdiensten (DCMR);
- brancheverenigingen (VNO-NCW/MKB Nederland; Metaalunie);
- enkele energie- adviseurs (EnergiePartners; A. Ketelaars advies) die met de EML werken;
- de verantwoordelijk en betrokken ministeries (Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties; Economische Zaken en Klimaat);
- Platform Duurzame Huisvesting (RVO).

4 Resultaten

4.1 Inleiding

In het volgende beschrijven we de belangrijkste resultaten van dit onderzoek, met de antwoorden op de onderzoeksvragen van deze studie (Paragraaf 1.2):

1. Wordt gebruik gemaakt van de EML?
2. Zo ja, hoe ervaren toezichthouders dat?
3. Zo ja, hoe ervaren bedrijven dat?
4. Welk effect heeft de toepassing van de EML op energiebesparing?
5. Wat zijn de ervaringen met de handreiking, opleidingsmodule en de communicatie(middelen) en hoe effectief zijn deze middelen bij de ondersteuning van de uitvoering?

De eerste drie vragen zijn sterk gerelateerd aan uitvoerbaarheid en uitvoeringspraktijk en daarom samengevoegd in één paragraaf.

Deze resultaten zijn grotendeels gebaseerd op uitkomsten van de webenquête, die zijn geanalyseerd voor elke individuele vraag en per onderzoeksdomein. Een volledig overzicht van de gestelde vragen en de respons is gegeven in Bijlagen A (Omgevingsdiensten) en B (Bedrijven) van dit rapport. Deze data van de respondenten zijn vervolgens nader geanalyseerd, om conclusies te kunnen trekken en om opvallende antwoorden eruit te lichten. Zo is het bijvoorbeeld niet alleen interessant om het gemiddelde te weten van alle antwoorden op een bepaalde vraag, maar ook om naar de spreiding van de antwoorden te kijken.

Een grote spreiding kan wellicht aanleiding zijn om de oorzaken hiervoor te analyseren.

Daarnaast zijn uiteraard ook de resultaten van de interviews, en de inbreng en discussie tijdens de werksessie meegenomen in deze analyse.

De belangrijkste conclusies die we uit deze resultaten trekken worden in het volgende hoofdstuk gegeven.

4.2 Respons op de webenquête

4.2.1 Respons enquête omgevingsdiensten

Het panel voor de enquête voor de omgevingsdiensten bestaat uit alle uitvoerings- en omgevingsdiensten met een toezichttaak. De respons was relatief goed (respons 82%).

De groep respondenten is gemêleerd qua rol (maar de meesten zijn ofwel inspecteur/toezichthouder; ofwel energie-expert/adviseur). De enquête voor bevoegd gezag is door 23 omgevingsdiensten volledig ingevuld (van de 34 uitgenodigd). Van de respondenten, die de vragenlijst in zijn geheel of gedeeltelijk hebben ingevuld, waren er tien inspecteur of toezichthouder, zes energie-expert of adviseur, vier teamcoördinator of -planner en drie respondenten hadden een andere functie.

Twaalf van de 23 omgevingsdiensten heeft een inschatting gegeven hoeveel bedrijven in hun gebied onder het Activiteitenbesluit vallen. Zowel omgevingsdiensten met veel (± 15.000), gemiddeld (± 5.000) als met weinig bedrijven (± 500) in hun gebied hebben gereageerd op de enquête.

Gezien de hoge respons op de webenquête concluderen we dat de resultaten voor omgevingsdiensten en uitvoeringsdiensten representatief voor die kant van de uitvoeringspraktijk zijn. Het is niet waarschijnlijk dat in de beperkte groep non-respons significant andere meningen bestaan.

4.2.2 Respons enquête bedrijven

Het panel van bedrijven is opgebouwd uit adressen verkregen van de omgevings-/uitvoeringsdiensten; we wilden de enquête namelijk sturen naar bedrijven die te maken hebben gehad met toezicht op de EML. Hiermee is het panel van bedrijven nadrukkelijk geen willekeurige selectie van Nederlandse bedrijven.

De enquête is naar 373 bedrijven verstuurd. Het aantal respondenten op de bedrijvenenquête was relatief gering. 75 bedrijven zijn met de enquête gestart, 48 respondenten zijn toegelaten tot de daadwerkelijke vragen over de EML¹¹, waarvan 40 respondenten de enquête volledig ingevuld hebben.

Onder deze respondenten waren negen overheidsinstellingen, zeven gezondheids- en welzijnsorganisaties, vier respondenten uit de categorie detailhandel, twee respondenten uit de categorie levensmiddelen, twee respondenten uit de categorie sport en recreatie. Uit de categorieën kantoor, de rubber en kunststofindustrie en de mobiliteitsbranche, hotels en restaurants, bouwmaterialen en meubels en hout komt elk een respondent. Een kwart (tien) respondenten heeft de categorie overig ingevuld.

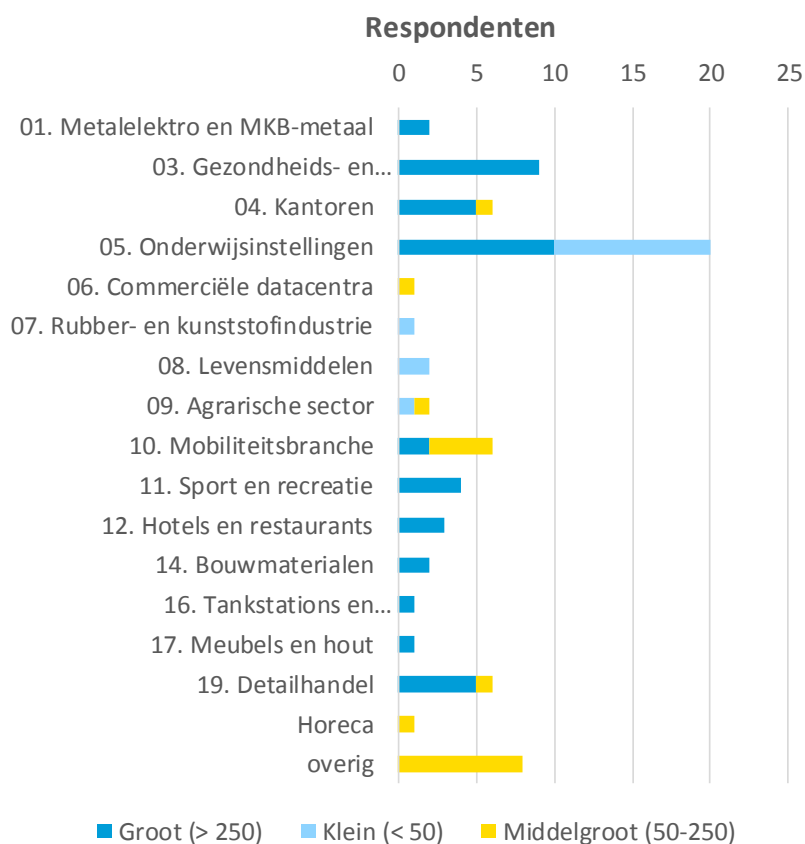
De respons is te gering om de bedrijven als representatief te beschouwen voor de populatie bedrijven onder toezicht, voor alle branches. En daarnaast is panel sowieso selectief omdat alleen bedrijven zijn uitgenodigd die al te maken hebben gehad met toezicht, terwijl uit de opgegeven aantallen van de omgevingsdiensten blijkt dat slechts een klein deel van de bedrijven met toezicht heeft te maken.

Circa 70% van de respondenten zijn grote bedrijven (>250 medewerkers) en vrijwel alle respondenten vallen onder de wet milieubeheer artikel 2.15 lid 1. Opvallend is dat de 25% van de bedrijven aangeeft een Type C-inrichting te zijn (deze bedrijven vallen buiten de doelgroep van de EML), en 37% weet niet welke type inrichtingen zij zijn.

Respondenten geven aan aandacht te besteden aan energiebesparing conform de Wet milieubeheer en de respondenten zijn vooral sinds 2013 een of meermalig bezocht door een uitvoeringsdienst. De functie van de respondenten is gemêleerd. Dit zijn managers, gebouwbeheerders, energie coördinatoren, facilitair medewerkers, adviseurs, etc.

¹¹ In de enquête zat aan het begin een vraag of de respondenten bekend was met de erkende maatregelen voor energiebesparing. De respondenten die hier niet instemmend op antwoordden worden uit de enquête gerouteerd. Dit betrof tien respondenten, waarna 48 door konden gaan.

Figuur 1 - Een overzicht van de respondenten vanuit de bedrijven, per branche (bij start van de enquête). Ordening naar bedrijfsgrootte in medewerkers in dienst.

4.3 Uitvoerbaarheid en uitvoeringspraktijk

4.3.1 Aandacht voor energiebesparing bij omgevingsdiensten en bedrijven

De aandacht voor en het toezicht op energiebesparing is de afgelopen jaren toegenomen vanuit de omgevingsdiensten

Er zijn grote verschillen tussen omgevingsdiensten wat betreft het aantal bedrijven dat jaarlijks wordt gecontroleerd op gebied van energiebesparing, en het gebruik van de EML daarbij, zie Tabel 2. Veel respondenten van de OD's vonden het lastig aan te geven hoeveel bedrijven, per type instelling, jaarlijks aangeschreven en bezocht worden, tot hoeveel handhavingzaken dit leidt en welk percentage bedrijven de EML gebruikt.

Op de vraag of het onderwerp energie tijdens de bezoeken aan bod komen antwoorden geven zes respondenten aan dat het onderwerp energie bij elk bezoek aan bod komt. Het gemiddelde ligt echter voor zowel Type A-, B- en C-instellingen rond de 75%, uitgaande van de respondenten die geantwoord hebben op deze vraag.

Twee derde van de omgevingsdiensten heeft het toezicht op energiebesparing geïntensiveerd na 2013. Eén omgevingsdienst heeft aangegeven het toezicht op energiebesparing niet geïntensiveerd te hebben, één respondent weet het niet en een kwart van de respondenten heeft aangegeven het toezicht al eerder, vóór of rond 2013, te hebben geïntensiveerd.

Tabel 2 - Antwoorden op de vraag aan OD's: In hoeverre is uw instelling actief bezig met 'energiebesparing bij bedrijven'?

	Type A-inrichtingen		Type B-inrichtingen		Type C-inrichtingen	
	Aantal antwoorden	Gem (min - max)	Aantal antwoorden	Gem (min - max)	Aantal antwoorden	Gem (min - max)
Aantal jaarlijks aangeschreven op het gebied van energie	2	170 (39-300)	3	159 (77-300)	2	129 (125-133)
Aantal jaarlijks bezocht met specifiek energie als doel of waarbij energie wordt meegenomen	5	60 (20-121)	10	250 (10-1.000)	7	50 (0-133)
Percentage EML-gebruik	5	23% (10%-50%)	10	38% (0%-100%)	6	1% (0%-3%)
Aantal handhaving (dwangsom, etc.)	7	4 (0-19)	10	2 (0-16)	7	0 (0-1)

Als we naar deze cijfers kijken, dan is de spreiding groot. Je zou kunnen concluderen dat er gemiddeld circa 300 Type A en B bedrijven worden bezocht per omgevingsdienst/uitvoeringsdienst (maar er zijn grote verschillen, sommige OD doen er 10x meer dan andere).

Voor het totaal van 29 OD/UD zou het dan om 9.000 bedrijven per jaar gaan. Bij een totale populatie van bedrijven van 100.000 zou dus circa 9% bezocht worden. Dit aantal lijkt aan de hoge kant.

Vrijwel alle omgevingsdiensten ervaren belemmeringen voor de uitvoering van de toezichts- en handhavingstaken op het gebied van energiebesparing

Ruim 80% van de respondenten bij de OD's, 19 van de 23, ervaart belemmeringen voor de uitvoering van toezichts- en handhavingstaken op het gebied van energiebesparing. Veel van hen geven aan een gebrek aan tijd, capaciteit, geld maar ook technische kennis te hebben om controles uit te voeren. Een respondent geeft aan dat energietoezicht intensief en specialistisch werk is.

De tweede belangrijke belemmering is de onduidelijke juridische afdwingbaarheid van de EML. Daarnaast vindt men de EML complex, er zijn veel uitzonderingen en randvoorwaarden, en is er veel verschillende regelgeving¹² die regelmatig wordt aangepast. Tot slot noemen sommige omgevingsdiensten dat er niet altijd inzicht is in het energieverbruik van bedrijven (zie Bijlage A, Vraag 7 voor een compleet overzicht van de opgegeven belemmeringen).

Figuur 2 - Antwoorden op de vraag aan OD's: Ervaart u specifieke belemmeringen voor de uitvoering van de toezicht en handhaving taak op het gebied van energiebesparing? Respondenten: 24

¹² EED, Activiteitenbesluit, WABO, EML, MJA, ETS,

Overigens geven bedrijven en branches ook aan dat de toezichts- en handhavingstaak op het gebied van energiebesparing specifieke vaardigheden vereist van de inspecteur. Bijvoorbeeld: niet te rigide met een afvinklijst werken, maar meer adviserend opstellen en prikkelen tot het nadenken over het onderwerp.

De verstrekte subsidies door het ministerie van IenM zijn ingezet voor extra inspecties en opleiding

De subsidies die het ministerie IenM in 2016 verstrekt heeft zijn door de omgevingsdiensten voornamelijk gebruikt om extra inspecties uit te voeren en voor cursussen en opleidingen. Omgevingsdiensten geven aan dat deze inspecties specifiek in bepaalde sectoren zijn uitgevoerd zoals scholen en onderwijsinstellingen, kantoren, sportaccommodaties, zwembaden en sauna's. Twee respondenten gaven daarbij aan dat deze normaal weinig bezocht worden vanwege een laag milieurisico/omdat de branches normaal niet op de planningslijst staan.

De EML heeft ook voor een deel van de bedrijven een toegevoegde waarde

Veertig procent van de respondenten bij de bedrijven geeft aan dat de EML voor hen een toegevoegde waarde heeft, voor 25% is dat niet het geval. Deze categorie geeft aan dat zij zelf de kennis hebben, al langer bezig zijn met energiebesparing, dat de maatregelen op de EML voor hen niet rendabel zijn of dat de er voor hen weinig nuttige maatregelen op de lijst staan.

4.3.2 Uitvoeringspraktijk: algemeen beeld

Veel omgevingsdiensten wijzen bedrijven actief op hun energiebesparingsverplichting en de EML, en werken niet meer met eigen maatregelenlijsten. Een deel van de omgevingsdiensten werken nog wel met een eigen uitleg van de EML

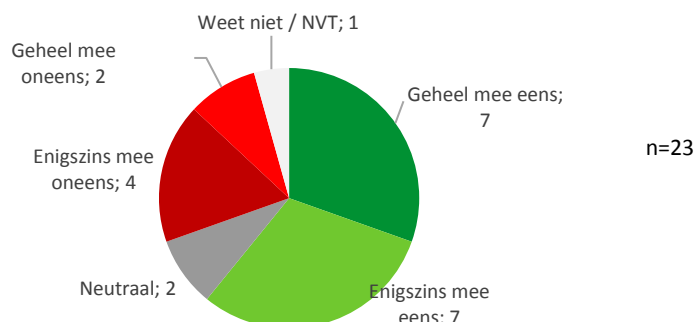
Ruim 90% van de omgevingsdiensten (21 van de 23) geeft aan bedrijven actief te wijzen op hun energiebesparingsverplichting en de EML daarbij als mogelijkheid naar voren te schuiven om te voldoen aan de verplichting neergelegd in artikel 2.15 lid 1. Ongeveer een derde van de omgevingsdiensten (8 van de 23) wijzen bedrijven met een goedgekeurd energie-efficiëntieplan (EEP) op de EML. Daarnaast werkt een zo'n 80% van de omgevingsdiensten (19 van de 23) niet meer met eigen maatregelenlijsten, maar met de EML. Wel gebruikt ongeveer de helft van de omgevingsdiensten daarbij een eigen uitleg, in plaats van of naast de handleiding en wil ongeveer de helft van de omgevingsdiensten dat bedrijven ook maatregelen buiten de EML nemen. Aanvullend geven (bij het onderwerp over handreiking en communicatiemiddelen) een drietal omgevingsdiensten aan dat er wordt gewerkt met eigen regels over hoe de EML moet worden toegepast.

Voor veel OD's is toezicht (en handhaving) eenvoudiger geworden door de EML

Met de stelling of door de erkende maatregelen systematiek het toezicht eenvoudiger is geworden zijn veertien respondenten van OD's het eens, drie respondenten zijn neutraal/geen antwoord en zes respondenten zijn het hier geheel of gedeeltelijk oneens.

Figuur 3 - Antwoorden op de vraag aan OD's: stelling of het toezicht eenvoudiger is geworden. Respondenten: 23

Door erkende maatregelen systematiek is toezicht eenvoudiger geworden (vraag 9)

Op de stelling of de erkende maatregelen systematiek tot adequatere **handhaving** leidt reageert een kwart van de omgevingsdiensten negatief (6) en een kwart neutraal (6) ongeveer de helft positief (10). Voor zaken zoals het omgaan met split incentives, eigenaar/huurder situaties en situaties van aanstaande verhuizingen en/of aflopende huurcontracten maakt de EML volgens een meerderheid van de respondenten (65-75%) geen verschil.

Ongeveer twee derde van de respondenten geeft aan dat ze, ondanks de haken en ogen die hieronder worden benoemd, in staat zijn meer bedrijven te controleren en effectiever te handhaven.

De EML lijkt het identificeren van energiebesparende maatregelen voor bedrijven makkelijker te maken, maar er is ruimte voor verbetering

Ook de bedrijven zien we dat de EML een positieve bijdrage levert aan de uitvoering van de regelgeving. Ruim twee derde van de respondenten bij de bedrijven geeft aan dat de EML het identificeren van geschikte maatregelen makkelijker maakt en ongeveer de helft van de respondenten geeft aan dat ze minder tijd kwijt zijn aan het zoeken naar en treffen van energiebesparende maatregelen. Daarbij is volgens ruim de helft echter wel externe hulp bij noodzakelijk. Ongeveer een derde van de bedrijven vond het lastig te bepalen welke sector- of branchelijst op hem van toepassing was. Slechts 30% geeft aan dat de informatie over maatregelen rond doelmatig beheer en onderhoud (Filter Erkende Maatregelen energiebesparing, Kennisbank Energiebesparing en Winst) hen helpt.

Door de EML is bij reguliere inspecties meer aandacht voor energiemaatregelen

Zo'n twee derde van de respondenten (15 van de 23) is van mening dat er door de EML bij reguliere inspecties meer aandacht voor energiemaatregelen is.

Niet alle omgevingsdiensten hebben een beeld van de bedrijven die in hun gebied vallen

Ongeveer 40% van de omgevingsdiensten (10 van de 23) geeft aan niet precies te weten welke bedrijven in hun gebied vallen die onder artikel 2.15 lid 1 vallen.

Ondanks de EML zijn er nog steeds discussies tussen OD's en bedrijven over terugverdiendtijden en technische en economische randvoorwaarden

Twee derde van de respondenten van de OD's geeft aan dat het dankzij de EML duidelijker is geworden voor bedrijven hoe zij aan de regelgeving kunnen voldoen. Tegelijkertijd geven vrijwel alle omgevingsdiensten (17 van de 23) aan dat er ondanks de EML toch nog veel discussies zijn over de vraag of alle maatregelen op de lijst wel op hen van toepassing zijn. Een belangrijke oorzaak voor discussies zijn volgens de OD's de economische en technische randvoorwaarden bij maatregelen, die zijn volgens de meerderheid van de respondenten van de OD's voor bedrijven onduidelijk.

Een vergelijkbaar beeld zien we bij de respons op de enquête door bedrijven. De technische en economische randvoorwaarden bij EML-maatregelen leiden tot discussie met het bevoegd gezag volgens 30 tot 40 % van de respondenten van de bedrijven. Een kwart van de respondenten is hier neutraal over. Een kwart van de respondenten geeft dat er discussie is met bevoegd gezag over wanneer maatregelen genomen moeten worden (zelfstandig vs. natuurlijk moment). Elf van de 40 respondenten geeft aan dat het bevoegd gezag wil dat zij maatregelen treffen die niet op hen van toepassing zijn.

Bedrijven geven aan dat er met name discussie is over de uitgangspunten in de EML (kostprijs energie en investeringen, onduidelijke berekeningen, uitvoerbaarheid, technische en economische haalbaarheid, gedragsmaatregelen en het meetbaar maken daarvan, deskundigheid (technisch) ambtenaren)

Iets meer dan de helft (13 van de 23) van de omgevingsdiensten zijn het eens dat de lijst meer technisch haalbare maatregelen moet bevatten die op het zelfstandige moment terugverdiend kunnen worden

Wanneer zich een natuurlijk moment voordoet is volgens iets meer van de helft van de respondenten van de OD's aan de ondernemer, ruim een kwart van de respondenten is het daarmee oneens. Ongeveer een derde geeft aan dat het treffen van een maatregel op een natuurlijk of zelfstandig moment tot discussies leidt, ruim een derde van de omgevingsdiensten is neutraal, ongeveer een derde positief en slechts drie respondenten negatief.

Het is niet duidelijk of de EML tot minder handhavingstrajecten leidt

De meeste omgevingsdiensten reageren neutraal (11 van de 23) op de vraag of de EML heeft geleid tot minder handhavingstrajecten, 5 van de 23 melden dat dit niet het geval is.

De kosten voor toezicht en handhaving lijken te zijn toegenomen door de EML

Ongeveer 40% van de omgevingsdiensten geeft aan dat de kosten zijn toegenomen, 20% is neutraal en 36% weet niet of de kosten zijn toegenomen. Wanneer gevraagd wordt in hoeverre de kosten zijn toegenomen, geven zes omgevingsdiensten een indicatie: één omgevingsdienst schat dat de kosten met 5-7% zijn toegenomen, drie omgevingsdiensten schatten dat de kosten zijn toegenomen met 20-30% en twee respondenten schatten dat de kostentoeename respectievelijk 80 en 100% is.

Alle respondenten hebben de vraag of de kosten zijn afgenomen, overgeslagen.

Overigens is onduidelijk of deze kostenverhoging inderdaad is veroorzaakt door de EML zelf, uit de werksessie en interviews blijkt dat tegelijkertijd met de introductie van de EML ook de aandacht voor toezicht op energiebesparing is toegenomen, onder andere door het Energieakkoord.

Verdeeld beeld of de EML-kostenbesparend werken voor bedrijven

Op de stelling of de EML-kostenbesparend werkt reageert 30% van de bedrijven neutraal, 33% positief en 20% negatief.

Vrijwel alle omgevingsdiensten staan fasering van maatregelen toe onder de voorwaarde dat ondernemers een plausibel verhaal hebben of bijvoorbeeld een plan van aanpak leveren

Omgevingsdiensten houden rekening met verhuizingen en aflopende huurcontracten door de datum vast te leggen in het dossier. Daarbij geeft 70% van de respondenten aan ook te handhaven, terwijl 20% aangeeft dit wel vast te leggen maar vanwege de moeilijkheid niet te handhaven. Volgens acht respondenten van de OD's is het faseren van de maatregelen vergemakkelijkt door de EML, de overige groep respondenten is hier neutraal over.

Samenwerking tussen bedrijven en toezichthouders

45% van de respondenten bij de bedrijven zou de keuze voor energiebesparende maatregelen samen met toezichthouder willen maken, 28% wil dit niet. Tegelijkertijd geeft twee derde van de respondenten van de OD's dat zij graag zouden samenwerken met branche- en regionale ondernemersorganisaties bij het onder de aandacht brengen van de EML.

Een deel van de gebruikers geeft aan dat de erkende maatregelenlijsten niet compleet zijn en verduidelijkt kunnen worden

Circa 65% van de respondenten van de OD's geeft aan dat niet alle relevante technisch haalbare maatregelen in de EML staan. Wanneer gevraagd wordt naar de maatregelen die missen antwoorden respondenten: radiatorfolie, dubbel glas of HR++-glas; bedrijven met warmteoverschot, maatregelen die door subsidie wel binnen vijf jaar vallen. Voor de agrarische sector zijn diverse maatregelen achterhaald.

Ongeveer de helft van de omgevingsdiensten vindt dat de maatregelen duidelijker omschreven moeten worden. Wanneer gevraagd wordt dit toe te lichten dan geven sommigen aan dat de EML slecht leesbaar, te lang en te technisch zijn. Dit wordt ook door de branches aangegeven in de interviews. Daarnaast zijn uitzonderingen onduidelijk en zijn er zoveel randvoorwaarden dat het lastig is te bepalen welke regel wel of niet van toepassing is.

Ook wordt genoemd dat er meer uniformiteit zou moeten zijn tussen de branches en dat doelmatige beheer en onderhoud (DBO) maatregelen onderdeel zouden moeten zijn van de EML.

4.4 Effecten op energiebesparing

Volgens vrijwel alle respondenten van de OD's levert de EML een bijdrage aan energiebesparing bij bedrijven

Ongeveer twee derde van de respondenten bij de OD's geeft aan dat het werken met de EML een duidelijke bijdrage levert aan energiebesparing bij bedrijven en dat bedrijven maatregelen nemen die zij anders niet zouden treffen. Zij geven aan dat de basis energiebesparende maatregelen nu wel worden gedaan, de EML een handvat geeft voor ondernemers, dat ondernemers zich er meer bewust van worden dat het moet, er meer aandacht is voor energiebesparing en de handhaafbaarheid is

toegenomen. Een respondent merkt op dat dit alleen geldt voor bedrijven die daadwerkelijk bezocht worden door een toezichthouder. Omgevingsdiensten geven weinig concrete voorbeelden: met name verlichting wordt aangepakt, daarnaast is isolatie van leidingen en vervangen perslucht systeem genoemd.

Een aantal omgevingsdiensten is kritisch, en is van mening dat het energiebesparingseffect van EML waarschijnlijk beperkt is omdat de maatregelen die zelfstandig afdwingbaar beperkt zijn (maatregelen die wel genomen worden maar wat niet zoveel oplevert; bijvoorbeeld isoleren van appendages; TL vervangen door LED), terwijl er nog wel veel te winnen is bij maatregelen in de sfeer van good housekeeping en klimaatinstallaties, DBO-maatregelen, maar dat soort maatregelen staan niet op de EML.

Ongeveer de helft van de bedrijven geeft aan maatregelen te hebben getroffen, die zij anders niet hadden getroffen

Elf respondenten van de bedrijven hebben voorbeelden van maatregelen genoemd. De meest genoemde maatregelen zijn LED-verlichting, zonnepanelen, isoleren leidingen, daarnaast zijn ook het afdekken van koelingen genoemd, en eenmaal de installatie van elektromotoren en WKO. Hierbij valt op dat zonnepanelen worden genoemd die weliswaar leiden tot CO₂-reductie en vergroening van het energiegebruik maar niet op de EML staan omdat zij niet leiden tot energiebesparing.

De bedrijven geven een aantal redenen op waarom zij niet eerder investeerden in deze maatregelen: het is niet verplicht, er is geen aandacht voor, er is geen geld voor, de maatregel is niet bekend. Het is niet bekend dat de maatregelen rendabel zijn, etc.

Het feit dat er wordt aangeschreven door een omgevingsdienst, met bijbehorend verzoek tot actie, is een positieve bijdrage, zo geeft ook een interview aan. Het vrijblijvende karakter is dan weg, dus de lijst zet zo aan tot actie.

Een deel van de bedrijven meldt dat de EML een duidelijk effect heeft op energiebesparing

Op de vraag of de EML een duidelijk effect op de energiebesparing heeft regeren dertien bedrijven instemmend, dertien neutraal, negen zien geen effect. Twaalf respondenten hebben een schatting gegeven van de energiebesparing die bereikt is door het toepassen van maatregelen uit de EML. Het elektriciteitsverbruik daalt met gemiddeld zo'n 13%, het gasverbruik met zo'n 14,6%. Het warmteverbruik daalt met zo'n 7,7%, transportbrandstoffen met gemiddeld 2%.

Er is op basis van deze studie **geen** betrouwbare inschatting te maken van het effect van de EML op landelijk niveau, om een aantal redenen:

- De relatief beperkte respons van bedrijven. Een representatieve steekproef zou ruwweg uit minimaal 20 bedrijven per branche moeten bestaan.
- De selectiviteit van de respons van bedrijven. Om een besparingspercentagel op landelijke schaal te ramen moet een panel met bedrijven dat wordt bevroegd aselekt gekozen worden uit de totale populatie bedrijven in een branche, en niet uit het adressenbestanden van toezichthouders zoals gedaan voor dit onderzoek. Dit is nodig om een raming te krijgen van de omvang van de groep bedrijven buiten het radarbeeld van het toezicht.
- De onduidelijkheid over het totaal aantal bedrijven dat onder de energiebesparingsverplichting van de Wet milieubeheer valt.
- Het is onmogelijk om het effect van de EML los te zien van de effecten van versterkte aandacht voor energiebesparing en CO₂-reductie bij bevoegd gezagen, omgevingsdiensten en bedrijven. Het alleen al aanschrijven van de bedrijven of uitvoeren van een bedrijfsbezoek kan aanzetten tot actie, los van de EML.

Wat zeggen andere studies over energiebesparing door de EML

ECN en PBL maken jaarlijks inschattingen van de energiebesparing door de erkende maatregelenlijsten in de nationale energieverkenningen. Het effect van de EML in deze verkenningen is relatief groot. In de meest recente Nationale Energieverkenning 2017 is voor de eerste lichte bedrijfstakken namelijk verondersteld dat 40% van de bedrijven in 2020 aan de wettelijke besparingsnorm voldoen. Omdat toezicht en handhaving pas wordt verondersteld na het inwerking treden van de EML, wordt een cruciale rol toebedeeld aan de EML voor het realiseren van de besparingen.

Toezicht en handhaving bij de tweede en derde lichte branches komt volgens de energieverkenningen dan ook pas later op gang. Hierdoor wordt voor deze branches verwacht dat het percentage van de bedrijven dat aan de wettelijke besparingsnorm voldoet in 2020 nog niet gelijk is aan 40% en zal het percentage pas later worden gehaald.

Ook zijn in ECN (2016) specifieke ramingen gemaakt van de effecten van uitbreiding van de eerste lichte maatregelenlijsten naar meerdere sectoren (als onderdeel van het intensiveringspakket van het Energieakkoord destijds). Deze ramingen zijn voorzigtiger dan de raming in de Nationale Energieverkenning 2017, omdat een bandbreedte wordt geschetst waarin het effect ook nul kan zijn (tussen de 0 en 1,2 Petajoule in de dienstensector en tussen 0 en 0,8 PJ in de industrie) (ECN, 2016)¹³. De bandbreedte is volgens ECN met name afhankelijk van de mate waarin toezicht en handhaving plaatsvindt. Als toezicht en handhaving niet van de grond komt zijn de aanvullende effecten van de EML nihil.

De Energieverkenning 2017 (ECN ; PBL ; CBS ; RVO, 2017) geeft aan dat een enquête van RVO.nl (2017) laat zien dat op data moment slechts een zeer klein gedeelte van de ondernemers bekend was met de Wet Milieubeheer en de maatregelenlijsten. De totale energiebesparing als gevolg door de verplichting in de Wet Milieubeheer lijkt dan ook beperkt te zijn.

4.5 Handreiking, opleidingsmodule en communicatie

Veel respondenten van de OD's zijn neutraal of niet bekend met verschillende communicatiemateriaal en -middelen

Op stellingen over de bruikbaarheid van de handreiking, opleidingen en trainingen, kennisbanken en andere communicatiemiddelen, reageert een groot deel van de respondenten van de OD's neutraal (15-30%) of niet mee bekend/niet van toepassing (30-60%). Buiten deze groep om zijn respondenten veelal positief over de bruikbaarheid van het materiaal, met uitzondering van één respondent die de Handleiding Erkende Maatregelen, de basisopleidingsmodule 'Toezicht op energiebesparing' van InfoMil en de Filtertool erkende maatregelen zeer onbruikbaar vindt. Een kleine groep vindt de communicatie vanuit de Rijksoverheid en de filtertool onbruikbaar.

De verschillende kanalen waarmee informatie over de EML verspreid worden als ongeveer even belangrijk ervaren

Dit zijn: InfoMil, RVO, brancheorganisaties, collegabedrijven, Handleiding Erkende Maatregelen, FEM, Rijksoverheid, en adviesbureaus. Negen respondenten hebben suggesties gedaan hoe de communicatie over de EML en de handreiking verbeterd kunnen worden, zie Paragraaf 4.7 voor een overzicht.

4.6 Sterke en zwakke punten van de EML-systematiek

Respondenten geven een breed scala aan sterke en zwakke punten van de EML-systematiek, die grotendeels ook stroken met de andere resultaten van de evaluatie (webenquêtes) zoals die hierboven zijn beschreven.

Een compleet overzicht van de genoemde punten uit de enquête is opgenomen in de Bijlagen (A.6 en B.5), daarnaast werden ook tijdens de interviews en de werksessie een aantal punten genoemd.

¹³ p. 30.

Dit alles overziend komen vooral de volgende sterke punten naar voren:

- Wat verreweg het meest genoemd is in alle gesprekken en enquêtes bij zowel OD's als bedrijven en branches: de lijsten zorgen voor duidelijkheid, eenduidigheid en uniformiteit.
- EML leveren een toetsbaar en handhaafbaar pakket aan maatregelen, dat laatste wordt als sterk punt gezien door de OD's.
- Voor bedrijven is prettig dat dankzij landelijke lijsten er meer eenduidigheid ontstaat in het toezicht tussen gemeentes (alhoewel dit in de praktijk nog kan verschillen).
- De maatregelenlijsten zijn goed toepasbaar en bevatten een vangnet om de meest voor de hand liggende maatregelen te pakken, die in (verreweg) de meeste gevallen kunnen worden getroffen (maar daarbij merken OD's op dat zij met maatregelen 'op een natuurlijk moment' in de praktijk niet veel kunnen).
- De EML geven richting aan het denken over energiebesparing bij bedrijven, en leiden tot aandacht voor het onderwerp en vervolgens vaak ook actie.

De belangrijkste zwakke punten:

- Voor dezelfde technische maatregelen zijn er (soms subtiele) verschillen in hoe de maatregel is opgeschreven bij verschillende branches. Als de fysieke situatie gelijk is, dat kan lastig zijn voor de toezichthouders die meerdere branches bestrijken¹⁴.
- Door de lijst kijken adviesbureaus, bedrijven en OD's niet verder dan de EML. Hierdoor worden andere maatregelen niet beoordeeld en meegenomen in besparingsonderzoeken, wat leidt tot een lage ambitie.
- De maatregelenlijsten zijn generiek omschreven en moeten representatief voor een branche zijn. Echter de toepasbaarheid van generiek omschreven maatregelen op de specifieke situatie is niet altijd goed, en tevens zijn op specifieke locaties vaak toch nog andere maatregelen mogelijk die niet op de lijst staan. Het eerste punt raakt aan de veelgenoemde angst dat bedrijven inspecteurs zonder oog voor de specifieke omstandigheden die toepassen van de maatregel moeilijk maken, een niet-zinnige maatregel desondanks wordt voorgeschreven. Het tweede punt raakt het bovenstaand punt over niet verder kijken dan de lijst lang is.
- De maatregelen op de lijsten lopen soms ver achter op de stand der techniek, bijvoorbeeld omdat er veel vernieuwing is geweest in een branche. Dit geldt bijvoorbeeld voor de maatregelen voor de agrarische sector waar sinds het opstellen van de lijst veel in installaties is geïnvesteerd.
- De EML bevatten te veel 'mitsen en maren' (randvoorwaarden, uitgangssituaties).
- Bij de bedrijven komen de terugverdientijd van vijf jaar en (technische) toepasbaarheid veel naar boven als zwakke punten van de EML-methodiek. Beide zijn volgens respondenten sterk afhankelijk van aannamen, de daadwerkelijke terugverdientijd van een maatregel is vaak situatie specifiek. Dit is ook de oorzaak van de discussies met de OD's die hierboven zijn genoemd. Het tekstkader gaat in over de zaak van de stadsdelen Amsterdam en Aldi, de eerste keer dat de erkende maatregelen tot en met de Raad van State is uitgezocht.
- Informatie over subsidiemogelijkheden mist.
- Op een deel van de bedrijven is verschillende energieregelgeving van toepassing, zoals de energiebesparingsverplichting en de EML, de energie-auditverplichting, enz. Dat kan soms

¹⁴ Dit wordt veelal veroorzaakt doordat er met verschillende energietarieven en energiebelastingen wordt gewerkt, deze hangen af van het energieverbruik (grootverbruikers betalen een lager tarief dan kleinverbruikers).

- verwarrend zijn en wordt als lastig gezien^{15,16}. Het instrument werkt goed voor bedrijven die willen maar als een bedrijf echt niet wil zijn er weinig concrete handvatten.
- Een meer algemeen probleem bij toezicht is, dat de toezichhouders geen inzicht hebben in het energiegebruik van de bedrijven in hun gebied, waardoor ze geen compleet overzicht hebben van de bedrijven die onder artikel 2.15 lid 1 van het Activiteitenbesluit vallen

Een specifiek discussiepunt is wat het verplichtende karakter is van de erkende maatregelen zelf, en hoe daar in de praktijk mee omgegaan dient te worden. Het volgende tekstkader gaat hierop in.

Omgaan met de energiebesparingsverplichting in de handhavingspraktijk

Het treffen van energiebesparende maatregelen is 'hard' geformuleerd als een verplichting, maar hij is wel gekoppeld aan een bedrijfseconomisch criterium (terugverdiensijd). Dit criterium geldt in principe voor het bedrijf: als een generieke maatregel in een specifieke situatie niet toepasbaar is, dan zou hij niet verplicht moeten zijn. Hoe wordt hier in de praktijk mee omgegaan?

In dit onderzoek is gebleken dat veel inspecteurs en ook onafhankelijk energie-adviseurs in beginsel communiceren dat de erkende maatregelen verplicht zijn om te treffen. De lijst wordt met het bedrijf doorgenomen en er wordt vastgelegd waar de bedrijven staan en afspraken gemaakt over welke maatregelen zullen worden getroffen en wanneer.

Soms wordt tot handhaving overgegaan omdat een bedrijf de maatregel niet wil treffen terwijl het bevoegde gezag van mening is dat de maatregel voor het bedrijf rendabel is. Er ontstaat dan een juridische discussie.

Hoe gaat dat?

Onlangs is een van die discussies, tussen stadsdelen Amsterdam en Aldi, tot een conclusie gekomen via de uitspraak van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State van 23 mei 2018 (ECLI:NL:RVS:2018:1688). Deze zaak is interessant om te beschouwen. Vraagstukken die speelden: tot wanneer kan je het brancheniveau hanteren, wanneer moet je een specifieke berekening voor een specifieke locatie maken; waar ligt dan die bewijslast; wat kan er van het bedrijf redelijkerwijs worden verlangd?

In deze zaak meende de stadsdelen dat zij Aldi konden verplichten tot het afdekken van koelmeubelen omdat dit op brancheniveau is doorgerekend en een terugverdiensijd heeft korter dan 5 jaar. Vandaar dat de stadsdelen zich bevoegd achtten tot het verplicht opleggen van het nemen van deze maatregel. Aldi was het niet met dit standpunt eens en huurde expertise in waaruit bleek dat de terugverdiensijd tot wel 10 tot 20 jaar kon zijn. De gemeente huurde ook experts in die concludeerden dat het wel onder de 5 jaar kon zijn en ook de Raad van State liet zich bijstaan via de StAB die soortgelijk concludeerde. De discussie in de rechtszaal ging deels ook over de berekeningswijzen, rekenformules, branche- vs. filiaal-specifieke parameters, fysische (on)mogelijkheden en waarschijnlijkheden, economische parameters en dergelijke. Het eind van de discussie was dat rechters concludeerden dat de maatregel in de specifieke filialen boven de 5 jaar ligt.

De Afdeling heeft hierbij ook de vraag beantwoord of er een berekening op brancheniveau of inrichtingsniveau moet plaatsvinden. Het principiële oordeel is: altijd moet worden gekeken of een energiebesparende maatregel voor een specifieke inrichting binnen 5 jaar wordt terugverdiend. Weliswaar mag in zijn algemeenheid worden uitgegaan van algemene gegevens uit de branche, maar er bestaat altijd ruimte voor een ondernemer om aannemelijk te maken dat een energiebesparende maatregel in zijn specifieke inrichting een terugverdiensijd van meer dan 5 jaar heeft.

Het standpunt van de stadsdelen dat dit leidt tot een eindeloze discussie en onzekerheid in de praktijk over de vraag waartoe een inrichting kan worden verplicht legt de Afdeling naast zich neer. Dit heeft nou eenmaal te maken met het bedrijfseconomische criterium dat is gehanteerd, welke voor het bedrijf specifiek ingevuld dient te worden.

¹⁵ Zeker als er ook verschillend door overheden gecommuniceerd wordt. Een respondent noemde als voorbeeld de communicatie over de eisen voor de inhoud van EEP's; kennelijk zijn EEP's afgekeurd door BG, omdat er geen erkende maatregelen in benoemd waren, terwijl RVO positief advies op de EEP's had gegeven.

¹⁶ Anderzijds zijn de EED-auditrapportages ook nuttig omdat het toezichthouders informatie oplevert over energiehuishouding. Een toezichthouder noemt het zelfs 'geschenk uit de hemel', omdat het zeer veel inzicht biedt en het leert dat er nog zeer veel laaghangend fruit is te plukken (ook bij Type C inrichtingen).

Een bedrijf dat geconfronteerd wordt met handhaving en dat voorgeschreven wordt een bepaalde energiebesparende maatregel te treffen, kan dus een berekening uitvoeren om aannemelijk te maken dat de maatregel voor hem niet rendeert. Als het bevoegd gezag dit niet adequaat vindt, dan is het aan het bevoegd gezag om aan te tonen dat de maatregel wél in de specifieke situatie van het bedrijf rendabel is, met specifieke informatie van en over de inrichting van het bedrijf. Een verwijzing naar de erkende maatregelenlijst volstaat niet. Voor de ondernemer is dit een redelijk principe, maar het is wel lastig in de handhavingspraktijk omdat de toezichthouder veel informatie mist. Over de rol in het toezicht kunnen we concluderen dat erkende maatregelenlijsten belangrijk zijn in het verstrekken van informatie, het aanzetten tot actie en het beoordelen of een bedrijf aan artikel 2.15 lid 1 voldoet (beoordelen van 'compliance'). Een bedrijf mag aantonen dat een maatregel uit de EML voor hem niet van toepassing is ('explain'). De EML speelt vervolgens geen rol in het beoordelen van het verweer en de argumentatie van het bedrijf (sniijdt het hout, is het voldoende onderbouwd, et cetera). Dit lastige handhavingsvraagstuk wordt niet opgelost met de EML.

4.7 Suggesties voor verbeteringen

Respondenten geven daarnaast een breed scala aan suggesties voor verbeteringen, zie de bijlagen voor een compleet overzicht van de suggesties uit de enquête (Bijlagen A.6 en B.5 voor suggesties van respectievelijk de OD's en bedrijven). Daarnaast kwamen ook tijdens de interviews en de werksessie verbeteringsuggesties naar voren.

Op basis hiervan hebben we de volgende verbeteringsuggesties kunnen verzamelen. Deze zijn grotendeels in lijn met de eerdere bevindingen, zo zijn er bijvoorbeeld suggesties om de genoemde zwakke punten te versterken. Daarnaast valt op dat een aantal suggesties enigszins tegenstrijdig zijn: de een wil de lijst graag korter en eenvoudiger, de ander wil juist dat er meer technisch haalbare maatregelen en achtergrondinformatie worden opgenomen, en er meer rekening wordt gehouden met de specifieke situatie van een bedrijf. Deze dilemma's zullen niet altijd te voorkomen zijn, maar het is aan te raden om dan naar een goed compromis toe te werken.

Een aantal suggesties hebben te maken met het vergroten van de gebruiksvriendelijkheid van werken met de EML:

- Deels worden generieke suggesties gegeven: maak het nog duidelijker en eenduidiger, goed leesbare versies van maken.
- Een aantal concrete suggesties worden ook gegeven, zoals: geef iedere maatregel een uniek nummer, of vereenvoudiging met een beperkte registratie- en/of onderzoeksinspanning van de ondernemer (beschikbaarheid documentatie, geïnstalleerde vermogens per schakeling, etc.).
- Een aantal stelt voor om de lijsten te vereenvoudigen door de uitgangspunten en de randvoorwaarden weg te laten. Minder randvoorwaarden stellen levert minder uitzonderingen op en maakt toetsing minder tijdrovend. Daar staat tegenover dat er dan minder rekening kan worden gehouden met de specifieke situatie van de ondernemer, waar bedrijven juist behoefte aan hebben.
- Een aantal stakeholders stelt voor om de branche-aanpak te verlaten. Zo wordt er gesteld dat er onvoldoende is gekeken naar relevantie voor branche waardoor lijsten onnodig lang zijn en op elkaar lijken (voorbeelden die worden gegeven: hoeveel onderwijsinstellingen hebben stoom, hoeveel installatiebedrijven hebben procesbaden). Er zou op basis van type/activiteit hele groepen maatregelen kunnen wegvallen.

Wat betreft het aantal maatregelen op de lijst:

- Een enkele stakeholder stelt voor om minder maatregelen op te nemen om de handhaafbaarheid te vergroten, anderen stellen juist voor om extra maatregelen toe te voegen, om de ambitie te vergroten. Er wordt voorgesteld om een extra lijst op te stellen van maatregelen die ook snel zijn terug te verdienen, voor bedrijven met meer ambitie die breder willen denken dan de EML. Iemand anders stelt voor om dieper in de processen te duiken, om meer rendabele maatregelen te

- vinden. Iemand merkt op dat er veel aandacht voor kleine maatregelen bij kleine bedrijven, waardoor grote energiebesparingskansen worden gemist (maar geeft geen voorbeelden).
- Een voorstel is om de lijst weliswaar in te dikken maar doelmatige beheer en onderhoud een betere plek te geven zodat handhaving daarvan eenvoudiger wordt. Ook een aantal omgevingsdiensten vragen om een betere verankering van de DBO-maatregelen; hierbij wordt vermeld dat DBO-maatregelen juist erg leuk zijn in het contact met een bedrijf.

Regelmatig actualiseren van de lijst:

- Met regelmatige actualisatie kan de lat geleidelijk hoger worden gelegd, dan kunnen kostenreducties van de maatregelen worden meegenomen en kunnen de lijsten worden uitgebreid met nieuwe maatregelen.
- Met name de maatregelen voor de agrarische sector zijn inmiddels achterhaald.
- In verschillende EML's zijn verschillende energietarieven gebruikt doordat prijzen veranderden in de tijd, dat heeft tot variaties in randvoorwaarden geleid. Die zijn daardoor verwarrend en deels ook achterhaald.

Er zijn ook suggesties gegeven om de toelichting en informatievoorziening te verbeteren:

- Duidelijkheid scheppen dat de maatregelen in de EML verplicht zijn.
- Een aantal gebruikers heeft behoefte aan meer inzicht in de berekeningswijze van de terugverdientijden.
- Geef korte heldere praktijkvoorbeelden met beeldmateriaal.
- Simpler informatievoorziening voor bedrijven. Maak infographics van de maatregelen, deze bieden een ondernemer met weinig tijd veel meer overzicht; stel infographics op voor alle branches.
- De communicatie vanuit InfoMil verbeteren, communicatie met omgevingsdiensten verbeteren; communicatie tussen omgevingsdiensten en andere overheidsorganen verbeteren, de opmaak van de handreiking veranderen om leesbaarheid te verbeteren.
- Suggesties met betrekking tot de filtertool: de FEM geschikt maken voor complexe situaties met veel verschillende energiegebruikers, de lijst randvoorwaarden in het FEM inkorten, lijst energiebesparing en winst inkorten. De resultaten van de filtertool (downloadbare PDF) kan niet verwerkt worden in eigen rapportages van energie adviseurs.

Suggesties om de EML-systematiek, toezicht en regelgeving te verbeteren:

- Vergroot de financiële middelen voor expliciet energietoezicht (de middelen variëren per gemeente). Het niet continueren van de middelen voor energietoezicht geeft een verkeerd signaal af en intensivering toezicht stukt dan weer.
- Maatregelen verplicht stellen met rapportageplicht, los van individuele situaties waarin de terugverdientijd kan verschillen. Daarmee kun je wegblijven van die discussies.
- Van EML naar VML of informatieplicht wat al is uitgevoerd en nog zal worden uitgevoerd.
- Maatregelen beoordelen op CO₂-reductie.
- Opvallend is dat er verschillende interpretaties bestaan van de mate van verplichtingen die in de praktijk gelden. Een bedrijf vraagt om de mogelijkheid dat, wanneer onderbouwd kan worden dat maatregel niet kan worden terugverdiend in vijf jaar, dat maatregel dan niet vereist is. Dat is echter al de praktijk (zie tekstkader), al kunnen er natuurlijk wel verschillen van inzicht bestaan in of het al dan niet rendabel zijn van maatregelen, getuige bij de rechtszaken over dagafdekkingen van verticale koelmeubelen.
- Verder uitbreiden naar alle branches of juist de brancheaanpak afschaffen en de lijsten koppelen aan (globalere) activiteiten.
- Het Activiteitenbesluit omvat een beschrijving wanneer een onderneming een Type A-inrichting is. Inrichtingen Type A zijn inrichtingen die minder milieubelastende activiteiten uitvoeren, zoals veel kantoor- en schoolgebouwen. Echter Type A-inrichting kunnen een midden/grootverbruiker zijn op het gebied van energie, bijvoorbeeld een groot kantoor. In dat geval moeten ze voldoen aan

artikel 2.15 lid 1, de verplichting om rendabele maatregelen te treffen. Echter deze inrichtingen zijn doorgaans buiten zicht van de toezichthouder én zijn niet melding plichtig. Als het Activiteitenbesluit wordt aangepast zodat midden/grootverbruikers automatisch Type B worden, dan worden ze meldingsplichtig onder het Activiteitenbesluit en is dit probleem opgelost.

- Mogelijkheid bieden dat Netbeheerders de toezichthouder inzicht bieden in het energieverbruik van individuele inrichtingen, daarmee wordt het makkelijker voor OD's om te focussen op de juiste bedrijven. Dit kan eventueel ook geregeld worden dat de netbeheerder extracties maakt van bedrijven die boven de grens vallen.
- Een aantal OD's merkt op dat niet alle bevoegd gezagen (gemeenten en provincies) energiebesparing opnemen in het basistakenpakket van de OD's, waardoor bij hen toezicht op deze regelgeving een lage prioriteit heeft. Regionale OD's hebben te maken met verschillende prioriteringen in de regio en bij de verschillende BG's. Harmonisatie en een meer uniforme aanpak zou de effectiviteit kunnen vergroten.

Er zijn ook suggesties om de samenwerking tussen bedrijven, toezichthouders en overheid te vergroten:

- Een aantal stakeholders stellen voor dat omgevingsdiensten meer de dialoog aangaan met bedrijven, en sturen op effect van maatregelen. Helpen in plaats van handhaven; betere begeleiding.
- Voordat de geactualiseerde lijst wordt opgesteld, praten met ondernemers: is het werkbaar, waar heb je als ondernemer nou behoefte aan, kruip ook in de huid van de ondernemer.
- Betrek het lokale bevoegd gezag en omgevingsdiensten bij de totstandkoming van maatregelen en niet pas bij de consultatie.
- In het onderzoek geven verschillende respondenten verschillende visies op hoe toezicht en handhaving van energie het beste geregeld kan worden; wat is de juiste toon die aangeslagen moet worden. De meningen verschillen ook tussen omgevingsdiensten, variërend van 'energie is niet anders dan andere milieuonderwerpen; gewoon strak handhaven en verplichten; werken met afdwingbare maatregelenlijsten' tot 'energie is totaal anders en vergt een veel meer adviserende rol dus ook vaardigheden die niet alle inspecteurs hebben'. Branches geven aan: doe een eerste gesprek coachend en een tweede gesprek strenger. Of: een sterke rol is die van stevig aanjagen, uitdagen en prikkelen, een rol tussen coachen/adviseren en rigide inspectie.

Deskundigheid van de toezichthouders:

- vergroot de (technische) deskundigheid van medewerkers bij de toezichthouders;
- vorm aparte energieteams per provincie die alleen maar energiecontroles doen;
- daar staat tegenover dat iemand anders juist voorstelt om energietoezicht te integreren met het overige toezicht- en handhavingswerk van de OD's, om er geen apart werkveld van te maken.

5 Conclusies en aanbevelingen

5.1 Conclusies

De erkende maatregelenlijsten worden veel gebruikt

De EML-systematiek wordt veel gebruikt door de omgevingsdiensten en bedrijven bij de uitvoering van de regelgeving, al zijn er grote verschillen in aandacht voor energiebesparing bij beide doelgroepen. De EML wordt in het algemeen als een verbetering ervaren voor het toezicht op energie. De afgelopen jaren is de aandacht voor en het toezicht op energiebesparing bij bedrijven toegenomen, en dat is mede te danken aan de EML, om verschillende redenen:

- Voor veel OD's is toezicht op de energiebesparingsverplichting eenvoudiger geworden door de EML, waardoor de benodigde inspanning (en daarmee kosten) van handhaving per bedrijf zijn afgenomen. Om het onderwerp op de agenda te blijven houden is wel een extra budget nodig, omdat er in het verleden geen budget voor was.
- De communicatie rondom de EML heeft tot meer aandacht voor energiebesparing geleid, bij OD's en bedrijven.
- De lijsten worden door een deel van de bedrijven gebruikt als nuttig startpunt om na te denken over energiebesparing.
- De (tijdelijke) subsidies door het ministerie van IenM zijn ingezet voor extra inspecties en opleiding van de toezichthouders.

Zo wijst ruim 90% van de omgevingsdiensten bedrijven actief op hun energiebesparingsverplichting en schuift daarbij de EML als mogelijkheid naar voren om te voldoen aan de energiebesparingsverplichting van artikel 2.15 lid 1.

Ook een deel van de bedrijven geeft aan dat de EML voor hen een toegevoegde waarde heeft. De bedrijven die de EML niet als nuttig ervaart geeft aan dat zij zelf de kennis hebben, al langer bezig zijn met energiebesparing, dat de maatregelen op de EML voor hen niet rendabel zijn of dat de er voor hen weinig nuttige maatregelen op de lijst staan. In sommige sectoren zijn de lijsten alweer ingehaald door de ontwikkelingen.

Uitvoering van de regelgeving blijft lastig

Voor veel omgevingsdiensten is toezicht en handhaving eenvoudiger geworden door de EML, al lossen de EML ook niet alle problemen op. Het blijft lastige materie en vrijwel alle OD's ervaren belemmeringen voor de uitvoering van de toezichts- en handhavingstaken op het gebied van energiebesparing. Veel van hen geven aan een gebrek aan tijd, capaciteit, geld maar ook technische kennis te hebben om controles uit te voeren en goed het gesprek met de ondernemer aan te gaan. Daarnaast heeft energiebesparing niet altijd een hoge prioriteit bij de bevoegd gezagen, de opdrachtgevers van de omgevingsdiensten. Ongeveer twee derde van de respondenten geeft aan dat ze, ondanks de haken en ogen, in staat zijn meer bedrijven te controleren en dit effectiever te doen.

Een belangrijke belemmering in de uitvoering van de regelgeving is dat de overheid en de OD's geen goed overzicht hebben van de bedrijven en instellingen die onder de energiebesparingsverplichting van het Activiteitenbesluit vallen omdat zij niet weten welke bedrijven in het verzorgingsgebied boven de grens van de 25.000 m³ gas of 50.000 kWh elektriciteit vallen. Dat maakt het toezicht minder effectief: bedrijven worden niet aangeschreven terwijl dat wel zou moeten, en ook komt het vaak voor dat een locatie wordt bezocht die een kleinverbruiker blijkt wat energie betreft.

Ook bedrijven en instellingen ervaren verschillende belemmeringen bij het werken met de EML's. Zo zijn er nog wel discussies met OD's, met name over terugverdiertijden van maatregelen.

De adressenbestanden zijn een ander probleem. Het bleek lastig om voldoende mailadressen van bedrijven te verzamelen voor dit onderzoek, daardoor was het niet mogelijk om een representatief beeld te krijgen van de toepassing van en ervaringen met de EML in de verschillende branches.

De inhoud van de erkende maatregelenlijsten

Een deel van de respondenten van beide doelgroepen zou graag meer maatregelen op de lijsten zien, met meer ambitie. Zo is iets meer dan de helft van de omgevingsdiensten van mening dat de lijst meer maatregelen zou moeten bevatten die op het zelfstandige moment terugverdiend kunnen worden.

De meningen over de inhoud en opzet van de EML zijn verdeeld. Ongeveer de helft van de omgevingsdiensten vindt dat de maatregelen duidelijker omschreven moeten worden, omdat zij bijvoorbeeld slecht leesbaar, te lang en te technisch zouden zijn. Een deel van de respondenten geeft aan dat de uitzonderingen onduidelijk zijn en er zoveel randvoorwaarden zijn dat het lastig is te bepalen is welke regel wel of niet van toepassing is. Daar staat echter tegenover dat er vanuit de bedrijven de zorg wordt geuit dat er te weinig rekening wordt gehouden met specifieke omstandigheden.

De EML dragen bij aan energiebesparing

De enquêteresultaten laten zien dat de EML bijdraagt aan energiebesparing bij bedrijven. In de (niet representatieve) steekproef van deze studie geeft ongeveer de helft van de bedrijven aan maatregelen te hebben getroffen die zij anders niet hadden getroffen, er worden ook maatregelen getroffen die niet op de lijst staan. Het totale effect van de EML op energiebesparing is echter niet te bepalen, daarvoor is een grotere en vooral representatieve steekproef van bedrijven nodig.

Stimulering van de EML, door het beschikbaar stellen van subsidies voor extra toezicht, extra opleiding en communicatie, en meer aandacht voor energiebesparing bij de bevoegd gezagen (en daarmee in de opdrachten aan de OD's) leidt tot meer gebruik van de EML en daarmee tot het treffen van maatregelen.

Communicatiemiddelen worden gebruikt maar kunnen beter

De Rijksoverheid heeft een aantal verschillende communicatiematerialen en -middelen ontwikkeld om het werken met de EML te ondersteunen: een Handreiking, opleidingsmodule, kennisbank en filtertool (FEM). Deze middelen zijn voor een groot deel gericht op de omgevings- en uitvoeringsdiensten, en minder op bedrijven. De meeste OD's zijn neutraal of positief over de verschillende communicatiekanalen, waarbij we het beeld hebben gekregen dat met name de filtertool en de communicatie vanuit het Rijk beter kan. De huidige communicatiemiddelen worden door een deel van de betrokkenen gebruikt maar de meningen over de effectiviteit hiervan varieert vrij sterk. De communicatie loopt via veel verschillende kanalen (InfoMil, RVO, brancheorganisaties, collega-bedrijven, Handleiding Erkende Maatregelen, FEM, Rijksoverheid, en adviesbureaus). Bedrijven kennen een gelijk belang aan de verschillende kanalen toe, zonder uitschieters. Deze communicatiekanalen zijn niet altijd bedoeld voor bedrijven. Branches missen heldere infographics van de maatregelen waardoor je effectiever het gesprek met een ondernemer aan kunt gaan.

De evaluatie heeft veel opmerkingen suggesties opgeleverd die kunnen worden gebruikt bij de actualisering van de EML

De bedrijven en OD's zien een aantal sterke en zwakke punten in de EML-systematiek, en geven een verscheidenheid aan suggesties voor verbeteringen. Sommige van de suggesties lijken wat tegenstrijdig - zowel de wens tot vereenvoudiging met minder randvoorwaarden en minder verschillen tussen branches, maar ook het juist beter rekening houden met specifieke omstandigheden - toch bieden de verzamelde opmerkingen en suggesties een helder overzicht van de ervaringen in de praktijk. Deze kunnen worden meegenomen bij toekomstige actualisaties van de lijsten en communicatiemiddelen.

5.2 Aanbevelingen

Regelmatig actualiseren van de EML en communicatiemiddelen is belangrijk:

- Het is aan te bevelen om de EML inhoudelijk actueel te houden, bijvoorbeeld elk jaar of minder naargelang de sector minder dynamisch is. Dan kunnen ze worden aangepast aan de nieuwste stand der techniek en actuele energieprijzen en jaarlijks wisselende belastingtarieven, zodat de lijsten actueel en voldoende ambitieus blijven.
- Onderzoek verder de mogelijkheden om de leesbaarheid van de EML te verbeteren, inclusief tools voor verschillende doelgroepen (zoals de genoemde infographics met overzichten van de maatregelen). Specifiek de FEM (de filtertool) kan worden vereenvoudigd om de gebruikersvriendelijkheid te vergroten, onder andere door minder technische vragen te stellen.
- Geef hierbij ook de gelegenheid aan omgevingsdiensten, bedrijven (branches) en energieadviseurs om mee te denken en input te leveren, om ervoor te zorgen dat geen maatregelen worden vergeten en om in goed overleg de balans te zoeken tussen eenvoud enerzijds en nauwkeurigheid anderzijds.

Faciliteer de werkzaamheden van de toezichthouders

- Een aantal omgevingsdiensten zou graag energiegebruiksgegevens van netbeheerders krijgen om preciezer te kunnen bepalen welke bedrijven onder de energiebesparingsverplichting vallen en om prioriteiten ten aanzien van toezicht te kunnen stellen. Op dit moment mogen netbeheerders (kleinverbruik) en meetbedrijven (grootverbruik), zonder de toestemming van de ondernemer of particulier, deze gegevens echter niet aan derden ter beschikking stellen. Er geldt een strikte wettelijke bescherming van mogelijk privacy- en bedrijfsgevoelige informatie en het bedrijfsleven hecht hieraan.
Partijen zouden met elkaar verder kunnen verkennen of het ontbreken van het exacte energiegebruik een reëel probleem is voor de handhaving en, zo ja, welke mogelijkheden er zijn om dit op te lossen..
- Niet alle bevoegd gezagen geven energiebesparing een hoge prioriteit in het takenpakket voor de omgevingsdiensten. Harmonisatie en een meer uniforme aanpak zou de effectiviteit van de regelgeving daarom verder kunnen vergroten.

Een heldere onderbouwing van de berekeningen kan helpen

- Als er een meningsverschil is met een bedrijf over de terugverdientijd van een erkende maatregel in het specifieke geval van het bedrijf, zullen onvermijdelijk discussies ontstaan, inherent aan het bedrijfseconomische rentabiliteitscriterium. Het is aan te bevelen om de data waar de berekeningen op gebaseerd zijn, transparant te maken zodat omgevingsdienst en bedrijf kunnen zien hoe het zit.

Bedrijven aan zet

- De energiebesparingsverplichting ligt bij de bedrijven, meer aandacht voor deze regelgeving kan dan ook helpen om de uitvoering te verbeteren, en de energiebesparing te vergroten.

Brancheverenigingen kunnen hier een rol in spelen. De informatieplicht die binnenkort van kracht gaat kan een goede aanleiding zijn voor meer communicatie over de regelgeving en de maatregelen die kunnen worden getroffen.

- De verwachting is dat deze informatieplicht de effectiviteit van de energiebesparingsverplichting verder zal verbeteren. Hiermee wordt zowel de onduidelijkheid voor OD's welke bedrijven onder deze verplichting vallen verminderd, als ook de benodigde tijdsinzet per bedrijf om de regelgeving te handhaven. De uitrol van deze nieuwe regelgeving zal de nodige inzet vragen van bedrijven (naar schatting zullen zo'n 100.000 bedrijven onder deze informatieplicht vallen), van brancheverenigingen en overheid (met name in de communicatie en het faciliteren van de uitvoering). Het is aan te bevelen de effecten van deze nieuwe aanpak goed te monitoren om te zien of dit inderdaad de effectiviteit vergroot. Er moet daarbij ook nagegaan worden of de bedrijven die op grond van hun energiegebruik meldingsplichtig zijn, dit ook doen.

6 Bronnen

ECN ; PBL ; CBS; RVO, 2017. *Nationale Energieverkenning 2017*, Petten ; Amsterdam: ECN.

ECN , 2016. *Notitie voor Borgingscommissie Energieakkoord d.d. 13 mei 2016 : Beoordeling intensiveringspakket Energieakkoord*, Petten: ECN.

InfoMil, 2018. *Erkende maatregelen voor energiebesparing vanaf 1-1-2018*. [Online]
Available at: <https://www.infomil.nl/onderwerpen/duurzaamheid-energie/energiebesparing/erkende-maatregelen/>
[Geopend 2018].

Installatieprofs.nl, 2018. *Borgingscommissie Energieakkoord : 100.000 bedrijven moeten bewijs leveren van energiebesparende maatregelen*. [Online]
Available at: <https://www.installatieprofs.nl/nieuws/duurzame-energie/zonne-en-alternatieve-energie/borgingscommissie-energieakkoord-100-000-bedrijven-moeten-bewijs-leveren-van-energiebesparende-maatregelen>
[Geopend 2018].

Omgevingsdienst Brabant Noord, 2016. *Nieuwsbrief ODBN : Energiebesparing bij bedrijven meer prioriteit*. [Online]
Available at: <https://www.odbn.nl/nieuws/nieuwsbrief/nieuwsbrief-odbn-november-2016/energiebesparing-bij-bedrijven-meer-prioriteit>
[Geopend 2018].

Omgevingsdienst NL, 2017. *Brief aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal en de Minister van EZK, d.d. 5 december 2017 betreffende: Wegvallen subsidie t.b.v. Extra Toezicht bij Energiebesparing*. [Online]
Available at: <https://www.omgevingsdienst.nl/PageByID.aspx?sectionID=158741&contentPageID=940282>
[Geopend 2018].

Rijksoverheid, 2007a. *Activiteitenbesluit milieubeheer : Besluit van 19 oktober 2007, houdende algemene regels voor inrichtingen (Besluit algemene regels voor inrichtingen milieubeheer, artikel 2.15*. [Online]
Available at: [Artikel 2.15 Activiteitenbesluit milieubeheer](#)
[Geopend 2018].

Rijksoverheid, 2007b. *Activiteitenregeling milieubeheer, Regeling van de Minister van VROM van 9 november 2007, nr. DJZ2007104180, houdende algemene regels voor inrichtingen (Regeling algemene regels voor inrichtingen milieubeheer), artikel 2.16*. [Online]
Available at: http://wetten.overheid.nl/BWBR0022830/2018-04-05#Hoofdstuk2_Afdeling2.5
[Geopend 2018].

A Enquêteresultaten Omgevingsdiensten

In deze bijlage staan de complete resultaten van de webenquête voor de omgevingsdiensten (de letterlijke vragen en antwoorden)

A.1 Respondenten

Vraag 1: Wat is uw rol?

Respondenten: 28

n=28

Vraag 2: Hoeveel inrichtingen, gedifferentieerd naar type, vallen in uw verzorgingsgebied onder het Activiteitenbesluit/Wet milieubeheer (Wm)?

Respondenten: 23-25

	Type A	Type B	Type C
Aantal antwoorden gegeven	23	24	25
Aantal weet niet (= 0*)	13	11	11
Aantal bekend (≠0)	10	13	14
Max.	6.412	10.000	531
Min.	20	100	10
Gemiddelde	2.362	4.357	208

* In de toelichting bij de vraag is vermeld dat als het aantal niet bekend is, dat er dan een 0 ingevuld zou moeten worden.

A.2 Toezicht op energie

Vraag 3: In hoeverre is uw instelling actief bezig met 'energiebesparing bij bedrijven'?

Aantal respondenten	Type A-inrichtingen		Type B-inrichtingen		Type C-inrichtingen	
	Aantal antwoorden	Gem. (min - max)	Aantal antwoorden	Gem. (min - max)	Aantal antwoorden	Gem. (min - max)
Aantal jaarlijks aangeschreven op het gebied van energie	2	170 (39-300)	3	159 (77-300)	2	129 (125-133)
Aantal jaarlijks bezocht met specifiek energie als doel of waarbij energie wordt meegenomen	5	60 (20-121)	10	250 (10-1000)	7	50 (0-133)
Percentage EML-gebruik	5	23% (10%-50%)	10	58% (0%-232%)	6	1% (0%-3%)
Aantal handhaving (dwangsom, etc.)	7	4 (0-19)	10	2 (0-16)	7	0 (0-1)

Vraag 4: In hoeverre is energiebesparing het doel van de controlebezoeken?

	Type A	Type B	Type C
Gemiddelde	66%	74%	80%
Max	100%	100%	100%
Min	0%	10%	10%
N	21	24	22
N (antwoord gegeven):	13	19	15

Vraag 5: Vanaf welk moment bent u het toezicht op energiebesparing gaan intensiveren?

Respondenten: 24

Vraag 6: Ervaart u specifieke belemmeringen voor de uitvoering van de toezicht en handhaving taak op het gebied van energiebesparing?

Respondenten: 24

n=24

Vraag 7: Wat zijn de belangrijkste belemmeringen voor de uitvoering van de toezicht-en-handhavingstaak op het gebied van energiebesparing?

Aantal respondenten: 18 (overgeslagen 5)

- Tijd: onvoldoende tijd in de kengetallen om energietoezicht goed uit te voeren - Geen tijd/geld om specifiek energiecontroles uit te voeren.
- De bedrijven weten vaak nergens van en horen het voor het eerst (er mag weleens meer aandacht aan besteed worden door de Rijksoverheid). Daarnaast zijn er zo veel mitsen en maren in de EML dat een bedrijf soms weinig tot niets hoeft te doen, lang leven het polderen!
- Type C-bedrijven met een vergunning vallen niet onder art. 2.15. MJA3-bedrijven verstoppen zich achter het convenant en MEE-ETS-bedrijven vallen onder het Rijk en willen geen data delen over de energieprestaties die ze leveren.
- Beschikbaarheid van uren van de opdrachtgever (als je het goed wil doen moet je extra investeren). Toch ook kennis.
- Energieprijzen zijn te laag, de verbruiken zijn vooraf niet bekend, de EML zijn niet ambitieus genoeg.
- Geld, uren en capaciteit en de EML die slecht leesbaar is.
- Discussies over terugverdientijden, slechts beperkte mogelijkheden om vanuit wetgeving energiebesparing te verplichten, te weinig tools om energiebesparing te stimuleren, als je wat vraagt wil je ze ook iets kunnen bieden (mogelijkheden vanuit de overheid zoals subsidies, etc. Specifiek voor zonne-energie, warmteopwekking en isolatie).
- Terugverdientijd, kennis, gebrekkige wetgeving, instrumenten niet op elkaar aangepast, steeds weer aanpassingen wetgeving.
- Gemeenten stellen nauwelijks budget beschikbaar en juridische handhaafbaarheid is discutabel.
- Veel verschillende wetgeving: EED, Activiteitenbesluit, WABO. Veel uitzonderingen in EML-aanpak. EML weinig concreet om tot handhaving over te kunnen gaan of maatregelen af te kunnen dwingen. Energietoezicht is intensief en specialistisch werk, waar nu niet de kennis en tijd aan gegeven kan worden wat het verdient. Geen inzicht in energieverbruik van inrichtingen.
- Handhaafbaarheid en deskundigheid.
- De lijsten erkende maatregelen zijn voor 95% van de bedrijven niet doorgrondbaar door de vele escapes. Verder is de investeringsbereidheid van bedrijven vaak laag, er zit nog geen spek op de ribben om die investeringen te doen.
- De verplichting is niet concreet genoeg.
- Het is arbeidsintensief om de verbruiksgegevens van inrichtinghouders te krijgen. Verder vergt het diepgaande technische kennis van zaken.
- Theoretische kennis, praktische kennis, platform voor uitwisseling ervaringen (met veel beeld/fotomateriaal), geschikte/opgeleide medewerkers (geldt ook voor toezicht/handhaving in het algemeen).
- Het is niet altijd concreet genoeg. Veel afwijkingen tussen de branches. Veel technische kennis nodig om ze toe te passen.
- Diversiteit aan branches met verschillende maatregelen en verschillende uitzonderingen (onoverzichtelijk en moeilijk 'uit te leggen').

Vraag 8: Wat is de rol geweest van de in 2016 verstrekte subsidies door het ministerie van IenM (€ 3 miljoen extra voor toezicht en handhaving?) Wat heeft u met de extra middelen gedaan? Heeft u bijvoorbeeld extra tijd gekregen voor inspectie op energie?

Respondenten: 23 (overgeslagen 0)

- **#geanonimiseerd#** heeft alle toezichthouders een cursus energie gegeven, daarnaast zijn zes toezichthouders opgeleid tot energiespecialist. Verder zijn er projecten gedraaid: Middelbare scholen (43), Basisscholen (5). Bij de reguliere controles is er geen extra tijd beschikbaar gesteld voor Energie.
- Wij hebben veel bedrijven bezocht met de erkende maatregellijsten waarbij alleen gefocust is op energie. Een aantal bedrijven moeten ook daadwerkelijk maatregelen nemen.
- Ik ben pas sinds eind 2017 in dienst.
- We hebben extra bedrijven bezocht waarvoor de erkende maatregelen van toepassing zijn.
- Gaf een extra boost aan toezicht om intensiever met energie bezig te gaan. We hebben ons meer gericht op de kantoren en de basisscholen.
- EML-controles voor zwembaden en sauna. Ja, extra tijd gekregen.
- Dit is volledig ingezet voor toezicht/advisering op het gebied van energiebesparing. Er zijn extra fte's bijgekomen waardoor intensivering mogelijk was.
- Mede door de subsidie zijn wij (RUD **#geanonimiseerd#**) projectmatig bepaalde bedrijfstakken gaan controleren op het nemen van de verplichte maatregelen uit Bijlage 10 van de Regeling. De toezichthouders hebben een cursus (theorie en praktijk) gevolgd teneinde maatregelen te kunnen herkennen en toepassen.
- Extra controles, extra training, extra aandacht voor.
- Met dit bedrag zijn circa 100 extra controles uitgevoerd bij scholen, kantoren en sportaccommodaties. Na het wegvallen van de tweede tranche (2018) worden vrijwel geen specifieke energiecontroles meer uitgevoerd omdat de gemeente hier (in afwijking van ons advies) geen budget voor beschikbaar stellen in de werkprogramma's.
- Inrichtingen bezocht in categorieën die normaal gesproken weinig bezocht worden i.v.m. laag milieurisico, waar gemeenten dus geen prioriteit op leggen. Deze categorieën hebben wel een hoog besparingspotentieel voor energiebesparing. De categorieën waren scholen, kantoren en zwembaden.
- Begin 2017 zijn de controles verdeeld onder de toezichthouders die de opleiding "energietoezicht" van de Stichting **#geanonimiseerd#** hebben gevolgd. De bedrijvenlijst is niet statisch. Er komen bedrijven bij en heel soms vallen bedrijven af. In 2017 stonden 73 bedrijven op de lijst verdeeld over diverse branches. Daarvan zijn er tot het 4de kwartaal van 2017 48 afgehandeld en nog 25 in behandeling. In de opdracht aan de **#geanonimiseerd#**, voor het project 'Extra Toezicht op Energiebesparing', is met **#geanonimiseerd#** overeengekomen om 39 bedrijven in 2017 te controleren. Aan deze verplichting is voldaan.
- Geld is besteed aan extra tijd voor inspecties en planning en coördinatie. De branches stonden namelijk niet in onze planningslijst.
- In 2017 heb ik deelgenomen aan branchegericht toezicht vanuit de omgevingsdienst, blijkbaar zijn er geen nieuwe middelen beschikbaar gesteld.
- Met dat geld (**#geanonimiseerd#** weet daar meer van) is extra toezicht en handhaving op energie uitgevoerd.
- Ik ben toezichthouder en projectleider geweest namens de **#geanonimiseerd#**. Wij hebben inrichtingen bezocht die we normaliter bijna niet bezoeken. Dit zijn kantoren en scholen. Tevens hebben we alle zwembaden en sauna's in ons werkgebied bezocht. Wij hebben deze inrichtingen specifiek bezocht op het onderdeel EML.
- IenM-subsidie: toezicht op EML bij onderwijsinstellingen uitgevoerd.
VNG-subsidie gebruikt om te adviseren met betrekking tot optimalisatie WKO-installaties kantoren
- Uitvoering gegeven aan projectmatige aanpak toezicht op energiebesparing.
Projecten gedraaid bij de branches autoschade, scholen, zwembaden. Ook daarbij ervaring opgedaan met energie-monitoring. Daarvoor is extra tijd voor inspectie op energie ontstaan.
- Er is extra tijd beschikbaar gesteld voor controles. Wij hebben daarvan specifiek gecontroleerd bij scholen en onderwijsinstellingen.
- Er is een platform Energiebesparing opgericht. Vandaar uit zijn er trainingen georganiseerd, pilots georganiseerd en is energiebesparing duidelijker geplaatst in het reguliere milieutoezicht.

- Die rol was zeer stimulerend op meerdere fronten. Het besef dat het bevoegd gezag eindelijk toch eens op energie (besparing) moet gaan toezien, de mogelijkheid om dat nu eens goed te gaan opzetten door een stuk opleiding te gaan bedenken/verzorgen en door (vooral samen met de EML onder arm) nu ook gericht dit in de praktijk te gaan toepassen.
- Ja, er is in mijn geval extra toezicht uitgevoerd bij scholen en kantoren. Ikzelf heb me vooral geconcentreerd op scholen. Daar was ook extra tijd voor gereserveerd. Deze is ook echt nodig om het belang van energiebesparing tussen de 'oren' van de managers te krijgen. Zowel voor scholen als voor kantoren blijft dit een ondergeschoven kindje.
- Losstaand energietoezicht evenals 'opplussen' van controles.

A.3 Uitvoeringspraktijk: algemeen beeld toezicht; mate van uitvoerbaarheid; mate van ondersteuning effectief toezicht; kosten van toezicht

Vraag 9: Stellingen omtrent *Toezicht en handhaving?*

Subvragen	Resp.	% van antwoorden	gem	med	SD
Wij wijzen bedrijven actief op de EML als mogelijkheid om te voldoen aan de Wm art. 2.15	23		4.5	5	0.72
Wij werken met de EML, niet (meer) met eigen maatregelenlijsten	23		4.45	5	0.94
Wij wijzen alle Wm-bedrijven op hun e-besparingsverplichting	23		4.32	4	0.7
Dankzij EML is er bij reguliere inspecties meer aandacht voor energiemaatregelen.	23		3.82	4	1.23
Door erkende maatregelen systematiek is toezicht eenvoudiger geworden.	23		3.59	4	1.34
Buiten de EML, willen wij dat bedrijven ook andere maatregelen nemen.	23		3.32	4	1.39
Wij werken met de Handleiding, niet meer met een eigen uitleg van de EML	23		3.3	3	1.38
Erkende maatregelen systematiek leidt tot adequatere handhaving.	23		3.23	3	1.28
Bedrijven met een goedgekeurde EEP, wijzen wij niet op de EML want die worden geacht aan de Wm te hebben voldaan.	23		3	3	1.48
Wij weten precies welke bedrijven in ons gebied onze de Wm art. 2.15 vallen.	23		2.82	3	1.47

Gemiddelde: 3,64 — Mediaan: 4 — Standaarddeviatie: 1,35

■ 1. Geheel mee oneens
■ 2. Enigszins mee oneens
■ 3. Neutraal
■ 4. Enigszins mee eens
■ 5. Geheel mee eens
■ - Weet niet / NVT

Vraag 10: Stellingen omtrent *Maatregelen en bedrijven?*

Subvragen	Resp.	% van antwoorden	gem	med	SD
Er zouden meer maatregelen meer focus moeten liggen op maatregelen op de lijsten moeten komen die zich op het zelfstandige moment terugverdienen.	23		4.19	4	0.73
Er zijn ondanks de EML toch nog veel discussies met bedrijven over de vraag of alle maatregelen op hun lijst wel van toepassing zijn.	23		4.1	4	0.92
Het is dankzij EML voor bedrijven duidelijker geworden hoe zij aan de regelgeving kunnen voldoen.	23		3.71	4	1.08
Bedrijven die met de EML aan de slag gaan voeren minder discussies over de vraag welke maatregelen getroffen moeten worden.	23		3.48	4	1.22
Wanneer zich een 'natuurlijk' moment voordoeit is aan de ondernemer.	23		3.48	4	1.18
De informatie over maatregelen rond 'doelmatig beheer en onderhoud', opgenomen in de tools van InfoMil (de filtertool EM en de kennisbank Energiebesparing en Winst), helpt in het toezicht op de energiezorg bij bedrijven.	23		3.45	3	1.12
Het is voor bedrijven duidelijk wat het verschil is tussen een maatregel te treffen op een zelfstandig moment en een maatregel te treffen op een natuurlijk moment en dat leidt daarom niet tot discussies.	23		3.35	3	0.96
De EML heeft geleid tot minder handhavingstrajecten (dwangsombevelen, rechtszaken, ...)	23		3	3	0.94
Voor bedrijven zijn de technische randvoorwaarden bij maatregelen duidelijk en dat leidt daarom niet tot discussies.	23		2.62	2	1.05
Voor bedrijven zijn de economische randvoorwaarden bij maatregelen duidelijk en dat leidt daarom niet tot discussies.	23		2.57	2	1
Het is voor bedrijven duidelijk dat door het gebruik van de EML niet meer kan worden gediscussieerd over terugverdientijden van maatregelen.	23		2.38	2	1.09

Gemiddelde: 3,29 — Mediaan: 3 — Standaarddeviatie: 1,19

- 1. Geheel mee oneens
- 2. Enigszins mee oneens
- 3. Neutraal
- 4. Enigszins mee eens
- 5. Geheel mee eens
- Weet niet / NVT

Vraag 18: Zijn de *kosten voor toezicht en handhaving* toe- of afgenomen door de EML?

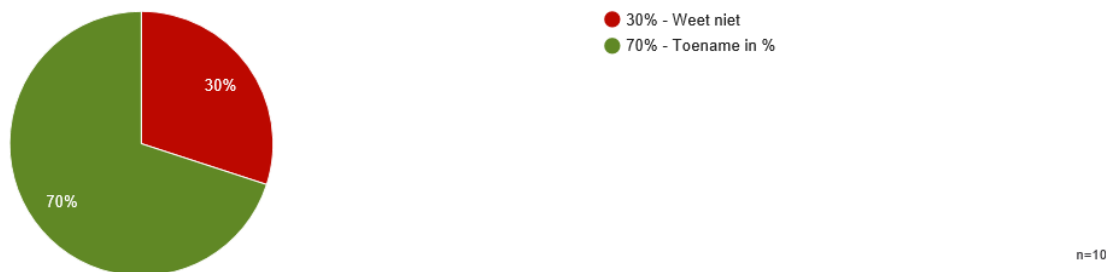
Respondenten: 23

n=23

Vraag 19: Kunt u aangeven met hoeveel procent de uitvoeringskosten voor toezicht en handhaving zijn toegenomen door de EML?

Respondenten: 10

Opmerkingen/gegeven percentages
30%
In mijn werkgebied is de laatste paar jaar extra ingezet op energiebesparing bij de bedrijven.
30%
20-25%
5-7%
100%
80%

Het gemiddelde van opgegeven percentages komt op een toename van de uitvoeringskosten met 45%. De mediaan op 30%.

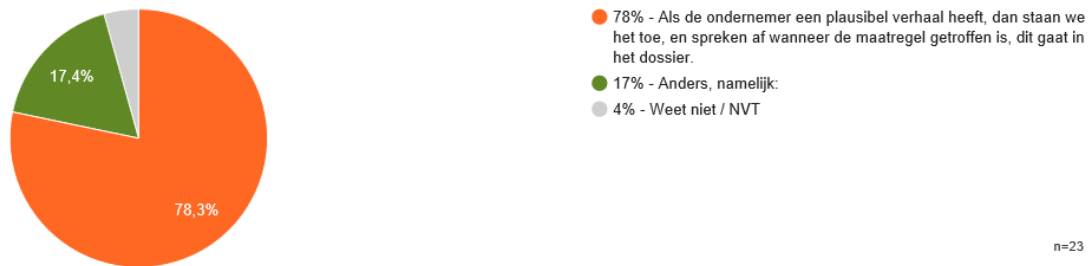
Vraag 20: Kunt u aangeven met hoeveel procent de uitvoeringskosten voor toezicht en handhaving zijn afgenomen door de EML?

Deze vraag is door 23 personen overgeslagen en door geen enkele respondent ingevuld.

Fasering

Vraag 21: In hoeverre staat u fasering toe bij de uitvoering van de maatregelen onder artikel 2.15 lid 1?

Respondenten: 23

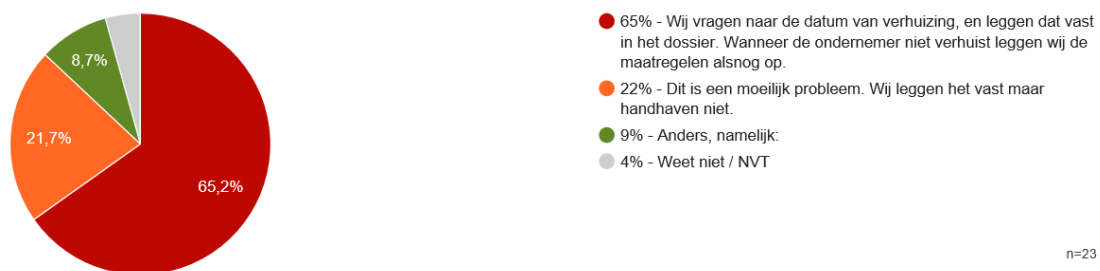

Anders namelijk:

- Energiebesparing bij bedrijven is per bedrijf een andere aanpak van advies, tot toezicht en eventueel handhaving. Soms ook aanpassing vergunning.
- Ondernemer levert plan van aanpak. Uiterste uitvoeringsdatum 2020 vanuit opdrachtgevers, maar niet uitvoerbaar vanwege discussie over terugverdiendtijd.
- Opdrachtgevers hebben aangegeven om in eerste instantie flexibel om te gaan met aanspreken op EML. Bovendien wordt EML-lijst niet volledig nagelopen zoals eerder is uitgelegd.
- Zelfstandige maatregelen zes maanden, of plan van aanpak met financiële onderbouwing. Natuurlijke maatregelen vastleggen en aandacht bij vervolgininspectie.

Vraag 22: Hoe houdt u rekening met lokale omstandigheden, aanstaande verhuizingen of aflopende huurcontracten?

Respondenten: 23

Anders namelijk:

- Nog te weinig wordt gehandhaafd op EML vanwege complexiteit.
- Eigenlijk 2^e bullet. Echter als de datum ver vooruit ligt, meer dan een jaar gaan we kijken in hoeverre het realistisch is. Het is niet de bedoeling om maar 'niets' te doen.

Vraag 23: In hoeverre hebben de EML de volgende zaken uit de uitvoeringspraktijk vergemakkelijkt of bemoeilijkt?

Subvragen	Resp.	% van antwoorden	gem	med	SD
Overig:	9		2.5	2	0.5
Het omgaan met split incentives/eigenaar huurder situaties	23		2.15	2	0.48
Situaties van aanstaande verhuizingen en/of aflopende huurcontracten	23		2.05	2	0.38
Fasering van maatregelen	23		1.64	2	0.48

Gemiddelde: 1,97 — Mediaan: 2 — Standaarddeviatie: 0,52

■ 1. Vergemakkelijkt
■ 2. Geen verschil
■ 3. Bemoeilijkt
■ - NVT

Overig:

- Minder ambities dan voorheen. Bijvoorbeeld monitoring en DBO werd bij ons eerst standaard vereist, is nu minder hard te maken. Demotiverend voor de toezichthouders.
- Complexiteit.

Vraag 24: Worden erkende maatregelen door u geaccepteerd als gedeeltelijke vrijstelling voor de EED-auditplicht?

Respondenten: 23

Vraag 25: Wijst u ondernemers hier actief op?

Respondenten: 23

Vraag 28: Wat zijn de ervaringen in de praktijk met alternatieven voor de erkende maatregelen? Werkt het dan minder goed of beter?

Respondenten: 19 (overgeslagen 4)

- Alternatieven worden positief ontvangen, maar worden wel kritisch bekeken.
- Sommige bedrijven hebben warmtepompen en/of WKO, Hier staat helemaal niets over opgenomen. Op zich werkt het wel goed, echter moet je er wel verstand van hebben op het moment dat je bij het bedrijf bent.
- Bedrijven welke daadwerkelijk willen besparen en een duidelijke doelstelling hebben tot energiebesparing gebruiken de maatregelen welke het beste bij hen past. Met of zonder EML.
- Geen ervaring mee.
- Een deel van de toezichthouders haken af als de EML meer dan 20 maatregelen bevat. Wij gaan dit jaar experimenteren met een ingedikte lijst met no-regret-maatregelen in combinatie met aandacht voor energiebeheer en monitoring.
- Werkt over het algemeen goed.
- Op het moment dat de maatregel verder gaat dan de erkende maatregelen, stimuleren we dit van harte. Denk bijvoorbeeld aan een warmtepomp. Het doel is uiteindelijk dat bedrijven aan de slag gaan. Dit stimuleren we op verschillende manieren. De EML zie ik als basismaatregelen, die in ieder geval genomen moeten worden. Vervolgens is het de bedoeling dat we bedrijven motiveren om meer te doen dan alleen de erkende maatregelen.
- Sommige erkende (verplichte) maatregelen zijn reeds ingehaald door de stand der techniek zoals conventionele TL-verlichting vervangen voor TL-5 verlichting. Uiteraard wordt reguliere TL-verlichting vervangen voor LED, de wetgeving is verre van actueel.
- Alternatieven werken alleen als de ambitie hoger is dan de EML. Indien men onder de EML probeert uit te komen dan veel problemen met de terugverdientijd. Omgekeerde bewijslast gaat dat niet oplossen.
- Weet ik niet.
- Geen ervaring mee.
- Een EBP is maatwerk en levert naar ons idee meer op en kijkt ook breder naar bijvoorbeeld duurzamere energieopwekking en breder dan de EML.
- In de EML-tabellen worden uitgangssituaties, economische - en technische randvoorwaarden gesteld, deze zijn in de praktijk niet handhaafbaar of in de praktijk niet te controleren.
- Geen ervaring.
- Weinig ervaring mee.
- Het is fijn dat er concreet genoemde maatregelen zijn met een toetsingskader wanneer wel en niet toe te passen. Ik zou liever zien dat bedrijven alle erkende maatregelen moeten nemen. Als zij dat niet doen, moet het bedrijf aantonen dat de t.v.t. langer dan vijf jaar is.
- Het blijft altijd maatwerk. De EM geven een duidelijk kader maar per bedrijf is het zoeken naar wat financieel kan en wanneer.
- Ook hier weer, de technische kennis om deze uit te splitsen is lastig.
- Maakt communicatie lastig. Als tijdens een inspectie blijkt dat twee zelfstandige en één natuurlijke maatregel niet zijn getroffen, maar deze zijn met elkaar verbonden als alternatieve maatregel is het lastig uit te leggen dat Maatregel 2 of 3 niet nodig is als Maatregel 1 en 3 of 2 worden getroffen.

A.4 Handelingsperspectief - de maatregelenlijsten zelf

Vraag 12: Kunt u uw mening geven over een aantal stellingen omtrent maatregelenlijsten?

Vraag 13: Wat vindt u onduidelijk aan de EML en de maatregelen of wat zou er beter kunnen?

Respondenten: 10 (overgeslagen 13)

- Sommige uitgangssituaties bij bedrijven zijn niet te beoordelen bijvoorbeeld: Zit er spouwmuurisolatie? Zit er een cascaderegeling? Heeft de compressor een vollast/nullastregeling, enzovoort. Al met al heeft het te maken met kennis. Zelfs de ondernemer heeft heel vaak geen idee wat er wel of niet in z'n (eigen/gehuurde) pand zit. Uiteindelijk kunnen we daar wel achter komen, maar dat zijn lange trajecten (oude tekeningen bekijken, uitzoekerij). Conclusie: Het meenemen van de EML met de reguliere controles is wat ons betreft geen optie, omdat je voldoende kennis en ervaring moet hebben om bij een bedrijf te kunnen beoordelen of een maatregel wel of niet van kracht is. Nog een voorbeeld: bij de maatregel 'ondersteuningsventilatoren plaatsen' staat dan dat dit van toepassing is wanneer de temperatuur boven in de hal 3 graden hoger is dan onder in de hal. Dit is natuurlijk niet te controleren! Zo zijn er nog wel een paar maatregelen die lastig te controleren zijn.
- Het zouden verplichte maatregelen moeten worden. De duidelijkheid van de uitzonderingen zijn niet altijd makkelijk te interpreteren.
- Meer uniformiteit tussen de verschillende branches (een kantoor situatie zou overal gelijk moeten zijn) De DBO-maatregelen zouden onderdeel van de lijsten moeten zijn Het aantal maatregelen zou kunnen worden verminderd, meer focus op de zelfstandig te nemen maatregelen (de no-regrets).
- De EML is slecht leesbaar voor ondernemers en toezichthouders. Wordt te ingewikkeld omschreven. We zijn begonnen om per branche er een leesbaar exemplaar van te maken, wat een tijdrovend klusje is maar daardoor werkt het wel een stuk prettiger en ook de ondernemer snapt nu wat er staat.
- De agrarische sector is divers, algemene maatregelen zijn (lang) niet altijd inpasbaar. Vaak zijn maatregelen maatwerk.
- Beschrijving in Bijlage 10 is onduidelijk, zou meer op basis van energiebesparing en winst moeten plaatsvinden, en plaatjes!
- De EML heeft per maatregel zoveel randvoorwaarden dat het voor toezichthouders erg lastig is om te weten wanneer de maatregel wel en niet van toepassing is. Een aantal maatregelen zijn volgens ondernemers niet binnen vijf jaar terug te verdienen door lage energieprijzen. Kennis ontbreekt om specifieke maatregelen over processen te controleren. De drijver van de inrichting heeft ook niet alle kennis. Bij verlichting wordt TL-5 nog goed gekeurd terwijl LED inmiddels toch wel de norm is. Het aantal branduren bij verlichting als randvoorwaarden is niet te toetsen door een toezichthouder. DBO-

maatregelen moeten we wel gebruiken voor energiezorg maar zijn niet in de wet opgenomen, dus kunnen we niet handhaven. En zo zijn er nog wel een aantal dingen op te noemen.

- De ondernemers in het MKB zijn nog niet overtuigd van de noodzaak tot het treffen voorzieningen, meer voorlichting vanuit brancheorganisaties gewenst waarin het wettelijk kader en de mogelijkheid tot handhaving wordt benadrukt.
- Er is veel technische kennis nodig om de EML toe te passen. Hoe zie je deze zaken in de praktijk. Er gaat dan ook veel tijd zitten in het beoordelen van de volledige EML-lijsten. Tijd die je niet altijd vooraf gegund wordt.
- Afschaffen van branches, maatregelen koppelen aan activiteiten. Bijvoorbeeld conventionele TL vervangen door LED -> zelfstandig moment TL-5 vervangen door LED -> natuurlijk moment, maatregelen als veegschakeling, daglichtsensoren en spanningsverlaging (technisch veel te gedetailleerd terwijl kennis/ herkenning beperkt is) zijn dan niet meer zo relevant. Of accentverlichting gloei-/halogeenlamp vervangen door LED -> zelfstandig moment PL-lamp vervangen door LED -> natuurlijk moment. Ook het toepassingsgebied per maatregel (verlichting kantoor/hal/lift/accentverlichting etc.) is eigenlijk niet meest relevant. Door van negentien branches van circa 40 maatregelen (800 met gemiddeld drie randvoorwaarden= circa 3.200 'regeltjes') naar één lijst te gaan met minder maatregelen die eenduidig zijn ontstaat er een kans op ontwikkeling van kennis/kritische massa bij toezichthouders, maar ook het bedrijfsleven en onder de streep grotere milieuwinst en meer draagvlak (een maatregel over een lampje in een lift wordt als nogal betuttelend ervaren).

Vraag 14: Welke maatregelen mist u op de lijsten?

Respondenten: 13 (overgeslagen 9)

- Op de ene lijst is iets wel t.v.t. vijf jaar op andere lijst niet, dit lijkt me vaak niet redelijk.
- Bijvoorbeeld radiatorfolie, op sommige lijsten dubbel glas of HR++ glas (bij onderwijsinstellingen).
- Het is onduidelijk of branches welke niet omschreven staan wel vallen onder bepaalde maatregelen welke omschreven staan. Door de omschrijving branches denken bedrijven dat bepaalde maatregelen niet voor hen van toepassing zijn.
- Laaghangend fruit. Er zijn best een aantal maatregelen te bedenken die heel snel terug te verdienen zijn maar niet als erkende maatregelen zijn opgenomen. (kijk hierbij naar de energiebesparende maatregelen die bekend waren voor de EML).
- Het verplicht monitoren van energiedata en het overleggen daarvan aan het bevoegd gezag. Nu slechts in een paar branches geregeld. Verder mis ik ambitie maar daarvoor zou de energieprijzen moeten stijgen.
- Meer aandacht voor maatregelen die normaal gesproken een langere terugverdientijd hebben dan vijf jaar, maar die door subsidie, etc. wel binnen vijf jaar vallen.
- De maatregelenlijst voor de agrarische sector is achterhaald, niet actueel.
- Maatregelen die op natuurlijk moment zijn te nemen, en dat borgen in de uitvoering. Flexibiliteit voor een ondernemer die klimaatneutraal wil zijn.
- De informatie in de maatregelen is dermate gedetailleerd en specifiek dat een hoop bedrijven al weer buiten de EML vallen door de randvoorwaarden. De randvoorwaarden zijn niet altijd even toetsbaar, zoals aantal branduren bij verlichting. Hier ontstaat dus discussie over. Welke onderdelen bij het berekenen van de terugverdientijd moeten worden meegenomen kan helpen bij de discussie. Alleen investering t.o.v. besparing energie? Of ook dat nieuwe apparatuur langer mee gaat? installatiekosten? servicekosten? Total cost of ownership?
- De maatregelen zijn een resultaat van lobbywerk tussen de branches. Er zijn naar ons idee daarmee enkele maatregelen afgevallen.
- Specifieke eisen omtrent bouw.
- Geen commentaar.
- Het gaat niet zozeer om het missen van maatregelen als wel dat de maatregelen niet altijd even duidelijk verklaarbaar zijn. Zo missen bij de maatregelen bijvoorbeeld toelichting op de wijze waarop deze tot stand zijn gekomen. Dit maakt de discussie met bedrijven lastig. Zo kun je op enig moment een 'vel papier' krijgen met daarop een terugverdientijd voor LED-lampen in een kantooromgeving van acht jaar of meer. Terwijl de EML uitgaat van minder dan vijf jaar.
- Dat bedrijven met een warmte overschot dit nuttig moeten aanwenden. Bijvoorbeeld nogal wat kunststofverwerkers hebben natte koeltorens om warmte te lozen en tegelijkertijd een CV hangen om het kantoor te verwarmen. Maar er zijn natuurlijk meer activiteiten/branches met een warmteoverschot. Elk bedrijf met koeling heeft in potentie de mogelijkheid de restwarmte nuttig te gebruiken.

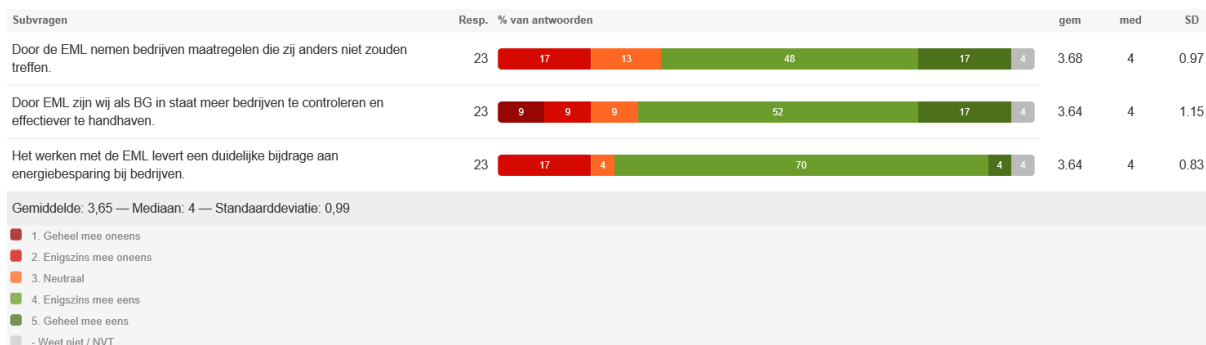
Vraag 15: Wat moet duidelijker omschreven worden? Om welke maatregelen gaat dit?

Respondenten: 11 (overgeslagen 12)

- Er moeten niet allemaal mitsen en maren in de lijst staan.
- Bij sommige maatregelen is het moeilijk om in te schatten of de maatregel moet worden getroffen. Hiermee doel ik op de uitzonderingen in de erkende maatregelen.
- Duidelijke grenzen opnemen. Door de setpoints te benoemen in minimale en maximalen voor bijvoorbeeld de stookgrens en koelgrens in °C. Of de koelgrens is de serverruimtes bijvoorbeeld op niet lager dan 23° wordt het voor de toezichthouder gemakkelijker om hierop te toetsen. Nu is het een niet handhaafbaar verhaal.
- Meer 'Jip en Janneke' taal.
- Alle maatregelen zie uitleg energiebesparing en winst in Infomil.
- Zie antwoorden vorige open vragen.
- Met name het uitschakelen van de nachtverlichting buitenterrein wordt als bemoeizuchtig ervaren, bovendien wordt geschermd met het noodzakelijk zijn voor bewakingsdoeleinden.
- Energiezuinige servers en serverruimten. Ook de instellingen gebouwbeheerssystemen. Duidelijker omschrijven waar je naar moet kijken en hoe je zaken kan herkennen.
- Drie opmerkingen:
 - De EML-lijsten zijn te technisch van inhoud voor zowel ondernemer als toezichthouder. Kennis over ICT, elektronica en klimaatbeheersing ontbreekt of je moet als toezichthouder toevallig een HTS-opleiding klimaattechniek en dergelijk hebben gevolgd. Iedereen heeft basiscursus gevolgd maar in de praktijk lopen de toezichthouders op tegen te weinig tijd en te complexe EML's.
 - De eenduidigheid van zekere maatregelen ontbreekt want vaak mag gekozen worden voor een alternatieve maatregel wat leidt tot vrijblijvendheid. Voor de toezichthouder is het onmogelijk om tijdens één controlemoment een volledig inzicht in de bedrijfsvoering te krijgen en daarover te adviseren/handhaven.
 - Opdrachtgevers zijn niet bereid financiële middelen beschikbaar te stellen voor themacontroles duurzaamheid (57 stuks voor 2018 gaan op in EED-voorlichting).
- Aanvulling op vorige vraag: Meer toelichting op de wijze waarop de maatregel tot stand is gekomen. Verder graag ook meer toelichting over de verschillende maatregelen en voorwaardes tussen de branches.
- Eigenlijk al verwoord in eerdere vraag. Ik heb behoefte aan versobering en vereenvoudiging. Bijvoorbeeld 'kW-verlichting per schakelgroep' of 'nullasturen van een compressor' zijn nauwelijks tot niet vatbaar voor inspectie.

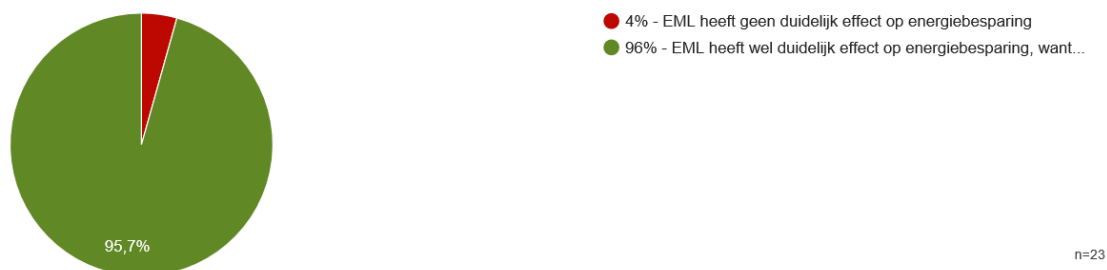
A.5 Effect EML op energiebesparing/Effect EML op toepassen lijsten in de praktijk?

Vraag 11: Kunt u uw mening geven over een aantal stellingen omtrent het effect van EML op energiebesparing?

Vraag 26: Hoofdstuk 6 - hierin volgt een aantal vragen over het effect van EML op energiebesparing Als u van mening bent dat de EML een duidelijk effect op de energiebesparing bij bedrijven heeft, kunt u dit duiden?

Respondenten: 23

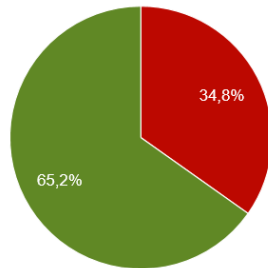

Want:

- Er is geen discussie meer over de t.v.t. en wat er dan moet gebeuren.
- De basis energiebesparende maatregelen wordt nu wel gedaan!
- Alleen bij bedrijven welke daadwerkelijk bezocht worden door een toezichthouder energiebesparing. Daarnaast is zijn er grote verschillen tussen bedrijven. Over het algemeen komen bedrijven niet veel verder dan het plaatsen van zonnepanelen.
- Het wordt voor de ondernemer makkelijker om te weten waaraan hij moet voldoen.
- Ondanks een lagere ambitie is er is landelijk meer aandacht gekomen, het communiceert makkelijker, meer uniformiteit.
- Ondernemers hebben nu meer door dat het 'moet'.
- Geeft meer duidelijkheid over mogelijke maatregelen. Het is een duidelijk handvat voor ondernemers zodat ze inzicht hebben in de mogelijkheden.
- Er zijn zeer goede verplichte maatregelen, zoals energiezuinige verlichting bij kantoorgebouwen die bijdragen aan energiebesparing.
- Duidelijk voor ondernemer en toezichthouder. Probleem: mogen afwijken van de EML, dan discussie over TVT.
- Handhaafbaarheid is verbeterd.
- De aandacht op energiebesparing is hierdoor weer toegenomen. Echter is de uitvoering en handhaving nog steeds lastig waardoor concrete besparing maar mondjesmaat gaat. Tevens is het vereiste een laag minimum waardoor veel inrichtingen al voldoen.
- Het is een middel om energiebesparing bespreekbaar te maken. Het biedt een eerste handreiking.
- Bedrijven gaan erover nadenken.
- Een beetje effect. Uit de praktijk blijkt dat er veel minder te halen valt bij bedrijven dan op grond van de EML kan worden verwacht. Veel laaghangend fruit is al geoogst terwijl er weinig tijd is om aandacht te schenken aan juiste instellingen installaties; blijft bij voorlichting steken. En vaak te maken met huurder/verhuurder situatie.
- Het geeft ondernemers wel een duidelijk beeld welke energiemaatregelen moeten worden getroffen.
- Ondersteunt de kennis en bewustwording die er bij veel bedrijven al is.
- Dit EML-middel geeft eindelijk eens handvatten om maatregelen ook echt toe te laten passen in de praktijk. In tegenstelling tot heel veel andere tools (EED, diverse Energy-check ups, e.d.) die 'slechts' een papieren auditrapport opleveren waarna de implementatie van de maatregelen vaak achterwege blijft. Het bevoegd gezag kan dan alsnog toezien op de implementatie daarvan.
- Geeft wel duidelijk aan waar energiebesparing is te behalen.
- Er wordt op een groter detailniveau gekeken naar energiebesparing.

Vraag 27: Kunt u duidelijke voorbeelden noemen van bedrijven die door de EML maatregelen genomen hebben die ze anders niet hadden genomen? Zijn er bedrijfstypen en maatregelen die echt dankzij de EML veel meer worden genomen?

Respondenten: 23

● 35% - Ik kan geen voorbeelden noemen
● 65% - Voorbeelden:

n=23

Voorbeelden:

- Ieder bedrijf dat ik bezocht heb. Bedrijven zijn onvoldoende/niet op de hoogte van de EML.
- Met name de verlichting wordt vaak aangepakt nu (al hadden ze dat in sommige gevallen toch al op de planning). Ook het isoleren van leidingen en appendages moet vaak worden toegepast.
- Bedrijven zijn over het algemeen niet op de hoogte van de maatregelen. Bedrijven welke vallen onder de EED laten een rapport opstellen en laten dit over aan een adviseur.
- Isolatie leidingen in niet verwarmde ruimten. LED-verlichting.
- Het heeft vaak een versneld effect op de invoering van LED-verlichting.
- Zwembaden.
- Met name het juist inregelen van installaties verlichting.
- LED-verlichting in kantoorgebouw, LED-verlichting in parkeergarage, weersafhankelijke regeling, aanwezigheidsdetectie
- Veel aandacht voor de kleinere maatregelen.
- Er zijn ons bedrijven bekend (ook via de EED) die de EML als leidraad gebruiken voor de toepassing en audits. In zoverre worden die dan ook als toets gebruikt door deze bedrijven. Voor de **#geanonimiseerd#** houdt verdere handhaving dan op immers de wetgeving zegt dat een bedrijf dan voldoet.
- Het vervangen van compleet perslucht circuit i.v.m. grootschalige lekkageverlies 80%.
- Enkele ondernemers zijn niet bezig met energiebesparing omdat het maar een heel klein gedeelte van hun winst bepaald. De focus ligt dus op waar het meeste geld te verdienen valt. Wat wel opvalt is dat ondernemers wel direct meewerken, vooral kapitaalkrachtige ondernemers.
- De zwembaden/sauna's, de kantoren, de scholen....hier zitten ook Type A-bedrijven tussen met toch een relevant hoog E-verbruik. Deze worden anders niet/nauwelijks bezocht laat staan dat ze op energie worden gecontroleerd.
- Verbouwingen waar geen rekening werd gehouden met toepassen van natuurlijk moment.
- De zelfstandige maatregelen maken dat investeringen naar voren worden gehaald. Bij vervanging (natuurlijk moment) onderzoeken ondernemers doorgaans toch wel de BBT.

A.6 Suggesties

Vraag 29: Wat zijn uw algemene ervaringen met de EML-systematiek?

Respondenten: 22 (overgeslagen 1)

Toelichting: antwoorden van iedere regel in de tabel zijn van één en dezelfde respondent.

Sterke punten EML	Zwakke punten EML
Het biedt in ieder geval een handvat en niet meer vrijblijvend.	De discussie over terugverdiëntijden maakt ze vaak niet toepasbaar en troebel.
Duidelijkheid.	Er wordt veel besparingspotentieel gemist.
Concreet.	Wat te doen als een maatregel niet genomen is.
Eenduidigheid uniformiteit vooruitgang.	Verankerd in artikel 2.15 lid 1/uitzonderingspositie in plaats van norm om aan te voldoen, complexiteit door branches en detaillistische maatregelen.
Er is een mooie lijst met in grote lijnen duidelijke maatregelen.	Er is veel technische kennis nodig om deze ter plaatse snel toe te kunnen passen. Wij zijn geen ingenieursbureau dat 'ff' snel een energiebesparingsonderzoek kan uitvoeren in pakweg één uurtje.... De bedrijven die daarvoor ingehuurd worden hebben daar een dagdeel, een dag of soms zelfs meerdere dagen voor om het e.e.a. goed in beeld te brengen.
Gestandaardiseerd overzicht geldend voor heel NL.	Het is best een lange lijst (ook met een FEM) - ik ben me bewust dat we dat niet veel korter kunnen krijgen omdat er veel maatregelen in aanmerking komen voor e-besparing.
Duidelijkheid om welke maatregelen het gaat.	Niet leesbaar.
Duidelijkheid, handhaafbaarheid.	Maatregelen niet altijd in specifieke situaties toepasbaar, relatief laag ambitieniveau.
Duidelijke lijst.	Niet alles is altijd voor ieder bedrijf toepasbaar.
Het is over het algemeen duidelijk.	Uitspreiding maatregelen over langere termijn i.v.m. kosten en jaarplannen. Hierdoor moet er op een later tijdstip wederom gemonitord worden.
Kan duidelijkheid geven aan ondernemer en bevoegd gezag.	Niet verplicht.
Goede opsomming van mogelijke besparingsmogelijkheden..	Te complex om te handhaven tijdens een normale milieucontrole. Geen verplichting voor ondernemer om plan van aanpak op te stellen. Door alternatieve mogelijkheden lastig te handhaven; een verplichte maatregel zou gemakkelijker te handhaven zijn en kost minder tijd.
Maakt het potentieel aan maatregelen wel inzichtelijk.	Tabellen zijn voor MKB-bedrijven niet te volgen en leidt tot het afhaken in meedenken, vergt dan een grotere handhavingsinspanning.
Goede handvatten en redelijk handhaafbaar.	Uitgangssituatie en economische en technische randvoorwaarden.
Makkelijk voor aandacht op energiebesparing /handig aanknopingspunt in gesprek over energiebesparingsplicht.	Veel randvoorwaarden, tijdrovend, lastig handhaafbaar, veel technische/specifieke kennis nodig.
Energiebesparing betekend specialistische kennis. Bijlage 10 is een goed hulpmiddel om aan de energiebesparingsverplichting te voldoen.	Veel maatregelen uit bijlage 10 lopen ver achter op de stand der techniek. Dit geldt zeker voor de maatregelen voor de agrarische sector.
Eenduidig.	Ene branche wel, andere branche niet - terwijl fysieke situatie niet anders is.
Duidelijk.	Uitleg onduidelijk en discussie t.v.t.

Sterke punten EML	Zwakke punten EML
Duidelijkheid over mogelijke maatregelen, duidelijke richtlijn voor bedrijven, minder discussie over te nemen maatregelen.	Er wordt door adviesbureaus met name gekeken naar de erkende maatregelen. Hierdoor worden andere maatregelen niet beoordeeld/ meegenomen in besparingsonderzoeken. Daarnaast discussie over terugverdiëntijden. Hoe kunnen we laten zien dat de t.v.t. korter is dan vijf jaar?
Eenduidigheid, robuust, toetsbaar	Lage ambitie, diversiteit tussen branches over dezelfde processen.
Sommige te nemen maatregelen zijn helder.	Te veel mitsen en maren: ook dat Label C verhaal bij bijzondere omstandigheden.
Het zorgt voor een mooi overzicht, hierdoor kunnen bedrijven dit gebruiken om mee aan de gang te gaan.	Door de lijst kijken bedrijven niet verder dan hun 'neus' lang is.

Vraag 30: suggesties?

30.1. Suggesties voor verbeteren van de EML:

- Zorg dat iedere maatregel een uniek nummer krijgt.
- Maak het nog duidelijker en eenduidiger.
- Ik ben niet tevreden over de branche aanpak.
- Maak een extra lijst van maatregelen die ook snel zijn terug te verdienen.
- Dik de lijst in maar geef DBO een betere plek en maak het nog concreter waardoor het beter handhaafbaarder wordt.
- Maak er goed leesbare versies van.
- Inzicht in de berekeningswijze van terugverdiëntijden.
- Met name de verplichte maatregelen voor de agrarische sector actualiseren en vooral de lat (veel) hoger leggen.
- Duidelijker uitleg. Besparingspercentage over vier jaar.
- Eerst regelgeving op orde: maatregelen verplicht stellen met rapportageplicht.
- Minder randvoorwaarden stellen levert minder uitzonderingen op en maakt toetsing minder tijdrovend. Verplicht stellen maakt handhaafbaarheid makkelijker.
- Duidelijkheid scheppen dat ze verplicht zijn ongeacht de terugverdiëntijd.
- Weglaten van de uitgangspunten en de randvoorwaarden.
- Verder uitbreiden naar alle branches of selecteren op activiteiten.
- Van EML naar VML of informatieplicht wat al is uitgevoerd en nog zal worden uitgevoerd.
- Energiemonitoring ook voor elektra.
- Zie Hoofdstuk 6.
- Lijst blijven uitbreiden.
- Afschaffen branches en koppelen aan (globalere) activiteiten en de huidige alternatieve maatregelen en randvoorwaarden als onderzoeksinspanning bij de ondernemer te leggen, aan artikel 2.15 lid 1 koppelen als norm en afwijken toestaan.

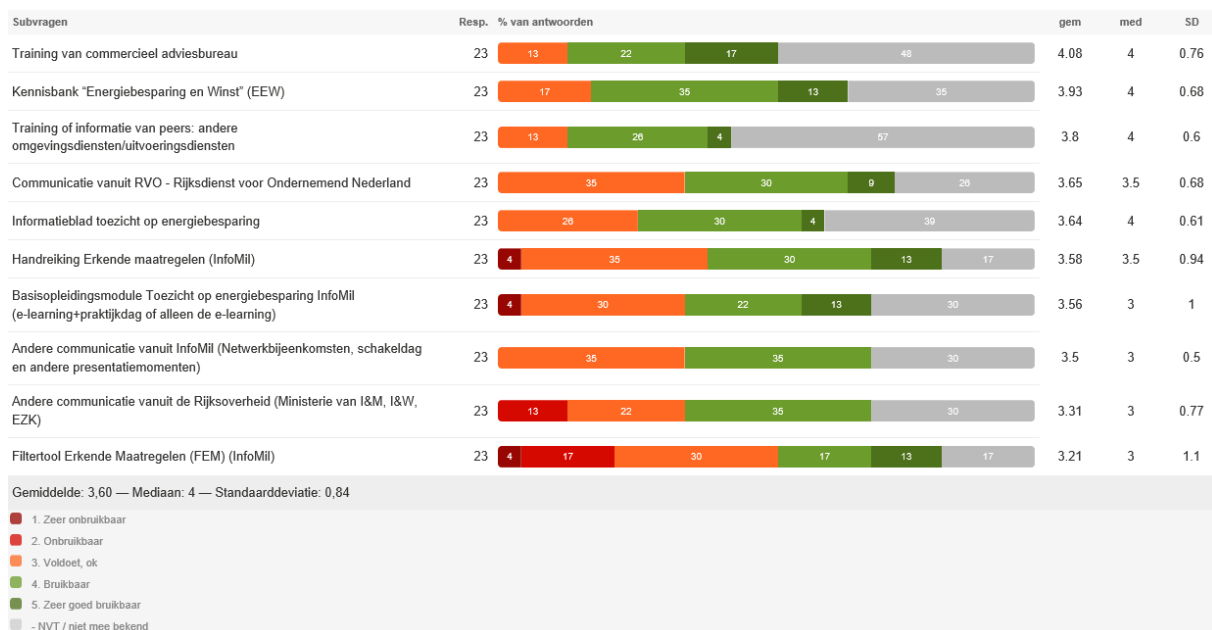
30.2. Algemene suggesties voor effectief toezicht energie:

- Zorg voor voldoende financiën voor expliciet energietoezicht - gemeenten zijn niet zo 'scheutig' met geld.
- Aparte energieteams per provincie maken die alleen maar energiecontroles doen.
- Toezicht op energie begint met luisteren, advies en het laten opstellen van een duidelijk plan van aanpak.
- Maak Type A-inrichtingen die midden gebruiker en grootverbruiker zijn Type B-inrichtingen die zich dan moeten melden.
- Maak de lijst meer uniform en maak de lijst verplicht.
- Het gevaar is dat er papieren monsters opgesteld worden om bevoegde gezagen 'tevreden te stellen'. Het doel is om bedrijven aan te zetten tot energiebesparing, en niet alleen een rapport op te stellen omdat dit verplicht is. Stimulering is hierin belangrijker dan het keiharde toezicht.
- Borgen in kwaliteitscriteria, planningsmethodiek, energie is niet anders dan andere milieuthema's. Maak het niet bijzonder.

- Meer inzicht in energieverbruik van inrichtingen maakt focus op juiste bedrijven makkelijker waardoor toezicht efficiënter kan. Stroomlijning verschillende energiewetgeving schept duidelijkheid voor zowel bevoegd gezag als bedrijven.
- Maatregelen verplichten ongeacht terugverdientijd. Wegblijven van die discussie.
- Praktische opleiden en op de hoogte houden van de inspecteurs.
- Gegevens energiebeheerders inzichtelijk maken voor omgevingsdiensten.
- Als omgevingsdienst ben je afhankelijk van wat opdrachtgevers willen en wordt niet altijd financiën ter beschikking gesteld voor EED en/of duurzaamheid.
- Financiering van maatregelen is voor bedrijven vaak een probleem. Banken lenen hiervoor niet. Bij kleine bedrijven een afbreekpunt.
- Korte heldere praktijkvoorbeelden met beeldmateriaal.
- Vereenvoudiging, evt. met een beperkte registratie- en/of onderzoeksinspanning van de ondernemer (beschikbaarheid documentatie, geïnstalleerde vermogens per schakeling, etc.).

A.7 Handreiking, opleidingsmodule, communicatiemiddelen

Vraag 16: Geeft u alstublieft aan hoe u oordeelt over de training en opleidingsmodule, de handreiking en hulpmiddelen, en hoe u de communicatie ervaart. Hoe bruikbaar vindt u het materiaal?

Vraag 17: Kunt u uw mening geven over een aantal stellingen omtrent Handreiking, opleidingsmodule en communicatiemiddelen?

Subvragen	Resp.	% van antwoorden	gem	med	SD
Bij het onder de aandacht brengen van de EML zouden wij graag samenwerken met branche- en regionale ondernemersorganisaties	23		4	4	0.87
Het hulpmiddel 'Energiebesparing en Winst' (EEW) is effectief bij inspecties	23		3.53	3.5	0.72
In de Handreiking staat duidelijk wanneer bedrijven een bepaalde erkende maatregel wel en niet moeten nemen.	23		3.16	3	0.87
Het hulpmiddel 'Filtertool Erkende Maatregelen' is effectief bij inspecties	23		3.11	4	1.33
In de Handreiking wordt ingegaan op situatie waarin er een verhuurder en één of meerdere verhuurder zijn. Deze tekst is voldoende behulpzaam voor praktijksituaties	23		2.95	2.5	0.94
Wij werken met eigen regels over hoe de EML moet worden toegepast.	23		2.4	2	1.02

Gemiddelde: 3,19 — Mediaan: 3 — Standaarddeviatie: 1,11

■ 1. Geheel mee oneens
■ 2. Enigszins mee oneens
■ 3. Neutraal
■ 4. Enigszins mee eens
■ 5. Geheel mee eens
■ - Weet niet / NVT

Vraag 31: Hoofdstuk 8 - hierin volgen vragen over de handreiking, opleidingsmodule en communicatie Hoe zou de Handreiking Erkende Maatregelen in uw ogen verbeterd kunnen worden?

Respondenten: 23

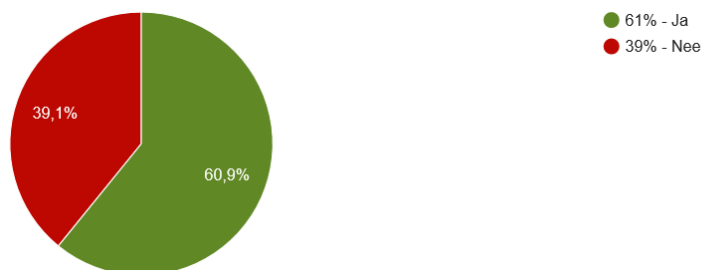
n=23

Verbetersuggesties:

- Zie vorige opmerkingen.
- De grondslag van artikel 2.15 lid 1 zou beter moeten door het verwijderen van de terugverdientijd waardoor het geheel een stuk eenvoudiger maakt. De handreiking is verder prima en geeft handvatten. Je zou nog een benchmark van gemiddelden per m² gebouw opp. of per m³ gebouwinhoud kunnen toevoegen waardoor je weet leert inschatten of een ondernemer aan de onder- of bovengrens van zijn verbruik zit.
- Goede en eenvoudig te begrijpen uitleg en achtergrond info.
- Het is niet de handreiking die moet worden aangepast maar de wetgeving.
- Meer op knelpunten ingaan en minder globaal schrijven (zie als voorbeeld EED-werkinstructie). Praktijkvoorbeelden helpen.
- Zie eerdere opmerkingen, verbeteren draagvlak via brancheorganisaties.
- Betere toelichting op de wijze waarop de maatregelen zelfstandig of natuurlijk tot stand zijn gekomen. Verder graag meer technische informatie.
- 1) URL niet telkens veranderen 2) behoefte aan een database met filtermogelijkheid per branche en activiteit (bijvoorbeeld metaal en verlichting) om dan op overzichtelijk gepresenteerde wijze de maatregelen én randvoorwaarden te zien.

Vraag 32: Heeft u de basisopleiding Toezicht op Energiebesparing van InfoMil gevolgd?

Respondenten: 23

n=23

Vraag 33: Hoe zou de basisopleiding Toezicht op Energiebesparing in uw ogen verbeterd kunnen worden?

Respondenten: 23

n=14

Mijn verbeterpunten zijn:

- Is te algemeen.
- Niet volledig, onduidelijk en te weinig op de techniek, weinig voorbeelden.
- Meer richting praktijk minder op theorie. Rekenen met energie lukt met omreken tools op internet ook wel.
- Energiebesparing is niet alleen volgen van 1-daagse cursus. Dit zou veel specialistischer ingestoken moeten worden. Je hebt echt meer kennis nodig om de discussie aan te gaan.
- Te veel om op te noemen. Betreft slechts een basiscursus voor toezichthouders en is onvoldoende om EML helemaal te doorgronden. Wij waren overigens de eerste omgevingsdienst die deze cursus heeft gevolgd en is wellicht inmiddels verbeterd.
- Kwaliteit is afhankelijk van de trainer. Daar hadden wij pech.
- Helaas alweer te lang geleden.

Vraag 34: Heeft u nog behoefte aan aanvullende training/opleiding en zo ja op welk gebied? Meerdere antwoorden mogelijk

Antwoord	Totaal	% van antwoorden	%
Ja, op technisch gebied	17		74%
Ja, op juridisch gebied	11		48%
Ja, op het gebied van vaardigheden	5		22%
Ja, op het gebied van: 	3		13%
Nee, ik heb geen behoefte aan extra training	2		9%

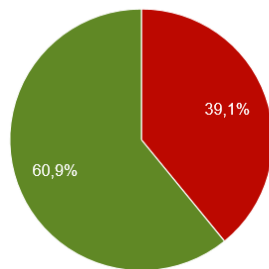
Totaal aantal respondenten: 23
Vraag overgeslagen: 0

Ja, op het gebied van:

- Bodemwarmte (voor woonwijken)/warmteopslag (vanuit zonneboiler)/Warmtetransport/WKO voor woonwijken.
- Ik heb nog niet veel vertrouwen in de filtertool en hoor daar wisselende verhalen over. Onze dienst werkt met digitale checklisten, hoe kun je daar met zo'n filtertool makkelijk mee omgaan?
- Training on the job. Altijd zinvol.

Vraag 35: Hoe zou de communicatie over de EML in uw ogen verbeterd kunnen worden?

Respondenten: 23

- 39% - Geen verbeterpunten
- 61% - Mijn verbeterpunten zijn:

n=23

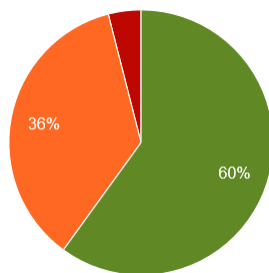
- Doordat de branches bij mailings in de regio ook de RUD/OD informeren, waarbij RUD/OD-branche projectmatig kan ondersteunen.
- De bedrijven weten nergens van! Ik heb nog nooit meegemaakt dat een bedrijf zei 'ja daar heb ik van gehoord, we hebben de lijst alvast doorgenomen'.
- Bedrijven zijn over het algemeen slecht op de hoogte van artikel 2.15 lid 1 en de EML.
- De branches communiceren niet of nauwelijks over de lijsten terwijl het hun product is. Meer communicatie blijft belangrijk.
- Opnemen in de AIM.
- Ligt aan wetgeving, geen discussiemogelijk over terugverdientijd. Bedrijven zijn doorgaans niet bekend met EML.
- Via één kanaal communiceren. Nu heeft RVO, InfoMil en Ministeries allemaal iets gecommuniceerd. Eén verzamelplek is handig met eventueel doorlinken naar andere sites.
- De troebelheid over de terugverdientijden maakt dat dit niet handhaafbaar is. Of verplichten, of ze als leidraad/handreiking intact laten. Bovendien is harmonisatie van de wetgeving EML/EED noodzakelijk. Tevens zal er een format verplicht moeten worden voor het plan van aanpak (niet handhaafbaar).
- Via brancheorganisaties.
- Vanuit de branches al ondernemers op maatregelen wijzen.
- Geen echte verbeterpunten: de EML's zijn goed te vinden op site van InfoMil en via netwerken wordt al veel gedeeld met collega's omgevingsdiensten.
- Praktijkvoorbeelden met beeldmateriaal - enne, heb ook wel wat verbeterpunten voor deze enquête, het begin is best onduidelijk en het kost me toch meer als tien minuten ('t is wel een goede zaak).
- Meer toelichting
- Zie vorige pagina, een database met snelle en gerichte filtermogelijkheden.

B Enquêteresultaten bedrijven

Hieronder staan de complete resultaten van de webenquête voor van de bedrijven (de letterlijke vragen en antwoorden)

B.1 Respondenten

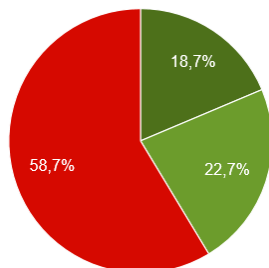
Vraag 1: Welk type bedrijf of instelling bent u?

- 60% - Privaat bedrijf of instelling
- 36% - (Semi-)overheidsorganisatie (bijvoorbeeld een school)
- 4% - Weet niet/anders

n=75

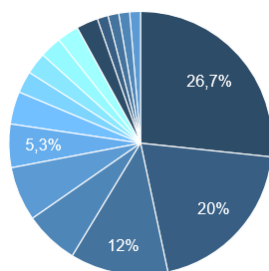
Vraag 2: In welke categorie valt uw bedrijf?

- 19% - Klein bedrijf (< 50 werknemers)
- 23% - Middelgroot bedrijf (50-250 medewerkers)
- 59% - Groot bedrijf (> 250 medewerkers)

n=75

Vraag 3: Tot welke branche behoort uw bedrijf?

- 27% - 5. Onderwijsinstellingen
- 20% - Anders, namelijk:
- 12% - 3. Gezondheids- en welzijnszorginstellingen
- 7% - 4. Kantoren
- 7% - 19. Detailhandel
- 5% - 11. Sport en recreatie
- 4% - 12. Hotels en restaurants
- 3% - 1. Metalelektro en MKB-metaal
- 3% - 8. Levensmiddelen
- 3% - 9. Agrarische sector
- 3% - 10. Mobiliteitsbranche
- 3% - 14. Bouwmaterialen
- 1% - 7. Rubber- en kunststofindustrie
- 1% - 16. Tankstations en autowasinrichtingen
- 1% - 17. Meubels en hout
- 1% - Weet niet

n=75

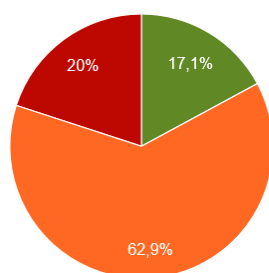
Anders namelijk:

- nutsvoorziening;
- banden en service bedrijf personen en bedrijfsvoertuigen;
- logistiek en transport;
- industrieel onderhoudsbedrijf;
- logistiek;
- vakantieparken;
- groothandel;
- IT-dienstverlener en datacenter;
- adviseur duurzaam;
- transport en logistiek;
- recycling;
- consultancy;
- school;
- uitvaartorganisatie;
- provincies.

Vraag 4: Voor welk bedrijf vult u deze enquête in? (o.a. voor energie-adviseurs)

Antwoorden weggelaten in verband met vertrouwelijkheid.

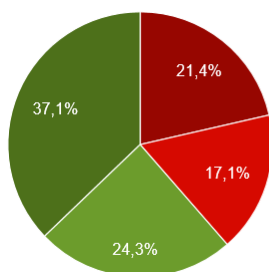
Vraag 5: Neemt uw bedrijf deel aan een meerjarenafspraak energie-efficiëntie (MJA/MEE)?

- 17% - Ja
- 63% - Nee
- 20% - Weet niet

n=70

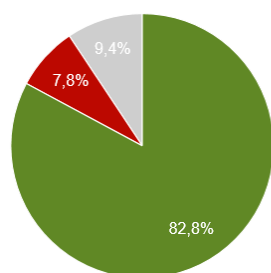
Vraag 6: Het Activiteitenbesluit maakt onderscheid tussen Type A-, B- en C-inrichtingen. Tot welk type behoort uw bedrijf?

- 21% - Type A inrichting (cf. artikel 1.2 activiteitenbesluit; geen meldingsplicht)
- 17% - Type B inrichting (meldingsplicht bij oprichting en bij wijzigingen activiteiten)
- 24% - Type C inrichting (omgevingsvergunning milieu nodig)
- 37% - Weet niet

n=70

Vraag 7: Is uw elektriciteitsverbruik meer dan 50.000 kWh of uw gasverbruik meer dan 25.000 m³?

- 83% - Ja (valt onder Wm, art. 2.15)
- 8% - Nee (valt niet onder Wm, art. 2.15)
- 9% - Weet niet

n=64

Vraag 8: Wat is uw rol in het bedrijf? Meerdere antwoorden mogelijk

Antwoord	Totaal	% van antwoorden	%
Gebouwbeheerder	18		28%
Anders, namelijk:	14		22%
Extern adviseur	10		16%
Inkoop / facilitair medewerker	10		16%
Directeur, management, beslissingsbevoegd	9		14%
Energiecoördinator	9		14%
Niet van toepassing / weet niet	1		2%

Totaal aantal respondenten: 64
Vraag overgeslagen: 0

Anders namelijk:

- beleidsadviseur;
- conciërge;
- adviseur;
- intern adviseur;
- medewerker KAM;
- veiligheidskundige;
- head of technical operations;
- projectleider;
- manager bedrijfsvoering;
- manager veiligheid, gezondheid en milieu;
- projectleider huisvesting;
- technische dienst;
- business controller.

Vraag 9: Besteedt uw bedrijf aandacht aan energiebesparing conform de Wet milieubeheer?

Toelichting: dat wil zeggen het nemen van alle energiebesparende maatregelen met een terugverdientijd van vijf jaar of minder.

n=58

Vraag 10: Bent u wel eens benaderd door de omgevingsdienst of het Bevoegd Gezag over energiebesparing in verband met uw bedrijfsactiviteiten?

Meerdere antwoorden mogelijk.

Antwoord	Totaal	% van antwoorden	%
Ja, meermalig sinds 2013	30		52%
Ja, eenmalig sinds 2013	17		29%
Weet ik niet/ niet van toepassing	6		10%
Nee, nog nooit	3		5%
Ja, eenmalig vóór 2013	3		5%
Ja, meermalig vóór 2013	2		3%

Totaal aantal respondenten: 58
Vraag overgeslagen: 0

Vraag 11: Bent u bekend met de 'erkende maatregelen' voor energiebesparing?

n=58

Respondenten die hier "Nee" hebben ingevuld zijn uit de enquête gerouteerd. De navolgende vragen gaan over de EML zelf.

B.2 Uitvoeringspraktijk

De vragen in dit hoofdstuk gaan om het algemeen beeld; de mate van uitvoerbaarheid, mate van ondersteuning effectief toezicht, voldoende handelingsperspectief om aan de wettelijke verplichting te voldoen. Een groot deel is als stellingvragen waarop een antwoord gegeven moest worden in hoeverre de respondent het eens of oneens is met de stelling.

Vraag 12: Kunt u uw mening geven over onderstaande stellingen omtrent het *Effect van de erkende maatregelenlijsten (EML)?*

Subvragen	Resp.	% van antwoorden	gem	med	SD
De EML maken het identificeren van geschikte maatregelen gemakkelijker	43		3.93	4	1
Om goed te kunnen bepalen welke erkende maatregelen voor ons bedrijf van toepassing zijn, is externe hulp (bijvoorbeeld adviseur, brancheorganisatie) noodzakelijk	43		3.72	4	1.38
Het was / is voor mij makkelijk te bepalen welke EML-sector-/branchelijst voor mijn bedrijf van toepassing is.	43		3.52	4	1.4
Er is discussie met het bevoegd gezag over wanneer de maatregelen genomen moeten worden (op een "zelfstandig moment" respectievelijk op een "natuurlijk moment")	43		3.41	3	1.26
Het liefst zouden wij de keuze welke erkende maatregelen voor ons bedrijf van toepassing zijn, samen met de toezichthouder willen maken.	43		3.28	3	1.2
De EML zorgen ervoor dat ik minder tijd kwijt ben aan het zoeken naar, en treffen van, energiebesparende maatregelen	43		3.28	4	1.35
De informatie over maatregelen rond 'doelmatig beheer en onderhoud', opgenomen in de tools van Infomil (de filtertool Erkende Maatregelen (FEM) en de kennisbank Energiebesparing en Winst), helpt ons	43		3.14	3	1.02
De EML werken voor ons bedrijf kostenbesparend	43		3.08	3	1.22
De technische randvoorwaarden bij EML-maatregelen leiden niet tot discussie met het bevoegd gezag. (werkt dus goed)	43		2.89	3	1.39
De economische randvoorwaarden bij EML-maatregelen leiden niet tot discussie met het bevoegd gezag. (werkt dus goed)	43		2.5	2	1.36
Gemiddelde: 3,29 — Mediaan: 3 — Standaarddeviatie: 1,33					
<ul style="list-style-type: none"> ■ 1. Geheel mee oneens ■ 2. Enigszins mee oneens ■ 3. Neutraal ■ 4. Enigszins mee eens ■ 5. Geheel mee eens ■ - NVT/ geen mening 					

Vraag 14.3: Kunt u uw mening geven over onderstaande stellingen omtrent *Interactie met bevoegd gezag?*

Wij hebben discussies met bevoegd gezag over de maatregelen op de lijsten, zij willen dat wij maatregelen treffen die voor ons niet van toepassing zijn

(Elke respondent kon slechts ÉÉN antwoord kiezen per subvraag.)

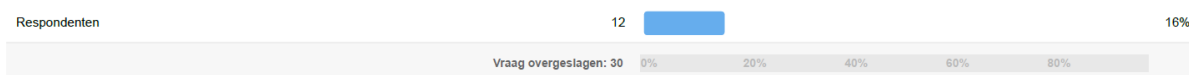
Antwoord	Totaal	% van antwoorden	%
1 Geheel mee oneens	10		23
2 Enigszins mee oneens	3		7
3 Neutraal	9		21
4 Enigszins mee eens	5		12
5 Geheel mee eens	7		16
- NVT/ geen mening	9		21

Gemiddelde: 2,88 — Mediaan: 3

Totaal aantal respondenten: 43
Vraag overgeslagen: 0

Vraag 15: U geeft aan dat er discussies bestaan met het bevoegd gezag over het al dan niet treffen van specifieke maatregelen. Kunt u dit specificeren? Welke maatregelen betreft dit?

- Ongeveer alles wat op de lijst staat is voor ons bedrijf niet relevant in verband met kostprijs energie en investering. Wat wel bijdraagt is een betere beheersing van het gebouwbeheer, maatschappij, etc.
- Dat de investering kosten te laag worden ingeschat, en het verschil tussen T5 of LED niet snappen.
- Vervangen van nog niet afgeschreven niet energiezuinige verlichting en het aanbrengen van veegschakeling. Terug te verdienen in meer dan 5 jaar, wordt toch van ons geëist. Bezwaar loopt nog.
- Is in handen van het MT-team.
- Diversen: Bij onze omvang en bij onze prijzen gelden de uitgangspunten van de EML niet.
- Onduidelijke berekeningen en uitgangspunten bij maatregelen.
- Er ontstaat discussie omtrent de uitvoerbaarheid (te weinig specialisme). Maatregelen leiden tot aanvullend onderzoek om na te gaan of ze überhaupt wel uitvoerbaar zijn.
- Meerdere maatregelen. Echter het betreft meer het feit dat omgevingsdiensten deze lijst als leidend gebruiken, dus alles wat op de lijst staat is verplicht. Hierbij wordt geen rekening gehouden met haalbaarheid (technisch of economisch). In meerdere gevallen ontbreekt het duidelijk aan kennis bij de handhaver.
- Met name gedragsmaatregelen en het meetbaar maken daarvan.
- De deskundigheid van enkele ambtenaren laat te wensen over. Ik heb contact gehad met vier verschillende medewerkers. Alleen de ambtenaar van de gemeente **#geanonimiseerd#** (dhr. **#geanonimiseerd#**) was zeer deskundig en doorgrondde de werking van onze installaties. Dit omdat wij adviezen van de anderen kregen die niet stroken met de wetgeving ten opzichte van de energiebalans die moet worden gehaald met de WKO-installaties (Waterwet).

- Vooral de terugverdientijd is niet te berekenen en is voer voor discussie.
- Buitenlucht toepassen voor het koelen van de serverruimte. Gescheiden houden van koude en warme gangen in de serverruimte. Perslucht gebruik maken van koude buitenlucht.

Vraag 16: Kunt u uw mening geven over onderstaande stellingen omtrent de Maatregelenlijsten?

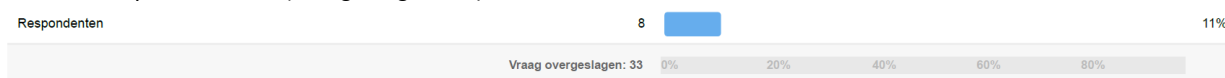
Subvragen	Resp.	% van antwoorden	gem	med	SD
Wij kunnen niet alle maatregelen treffen omdat wij slechts huurder zijn; de verhuurder moet maatregelen treffen.	42		4.07	4	1.17
Wij willen actief gebruik gaan maken van de erkende maatregelenlijsten of doen dat al	42		3.97	4	1.04
De EML zijn begrijpelijk	42		3.9	4	0.84
De maatregelen zijn voldoende duidelijk, toegankelijk, en herkenbaar omschreven.	42		3.78	4	0.85
Het bevoegd gezag staat ons toe de maatregelen die eigenlijk meteen moeten worden getroffen, gefaseerd in te voeren, op momenten dat het ons uit komt	42		3.53	3	1.18
Het is duidelijk welke maatregelen voor mij wel en niet van toepassing zijn.	42		3.52	4	1.24
De maatregelen op de lijsten zijn realiseerbaar	42		3.37	3.5	0.98
Er zijn relevante maatregelen die niet op de lijsten staan.	42		3.19	3	1.07
Het bevoegd gezag eist van ons meer dan is toegestaan (bijv. het treffen van maatregelen die voor ons niet van toepassing zijn)	42		3.03	3	1.17
Voor ons bedrijf biedt een EML geen toegevoegde waarde. Wij bepalen liever zelf welke maatregelen zich in ons bedrijf in vijf jaar of korter terugverdienen.	42		2.9	3	1.28

Gemiddelde: 3,53 — Mediaan: 4 — Standaarddeviatie: 1,15

■ 1. Geheel mee oneens
■ 2. Enigszins mee oneens
■ 3. Neutraal
■ 4. Enigszins mee eens
■ 5. Geheel mee eens
■ - NVT/ geen mening

Vraag 17: U geeft aan dat EML geen toegevoegde waarde heeft. Waarom is dat zo? Welke voordelen heeft het niet-hanteren van de EML voor uw bedrijf?

Respondenten: 8 (overgeslagen: 34)

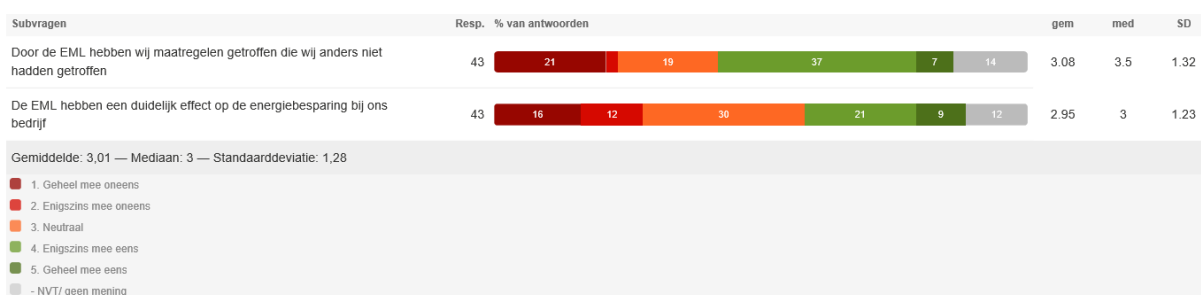
- We hebben de afgelopen jaren laten zien dat we gemiddeld 8 % energie besparen door adequaat met ons GBS te monitoren en aan te passen. Daarnaast ook andere aanpassingen aan verwarming koeling, etc. om tot een hogere besparing te komen.
- Het aantal daadwerkelijk nuttige maatregelen op de EML-bouw is zeer beperkt. Het is dus voordelig om zelf maatregelen te bedenken en daarbij bijvoorbeeld gebruik te maken van de generieke maatregellijst MJA3.
- Wij zijn een winkelbedrijf met 520 vestigingen in Nederland. Al onze vestigingen zijn kleinverbruiker. Geen enkele maatregel kunnen we terugverdienen in 5 jaar. Elk winkelpand wordt gehuurd. Veel zaken moeten dus door de eigenaar opgepakt worden. Wij hebben al jaren een eigen energiebesparingsplan. Dat werkt goed.
- Toepassen, zou maatregelen vergen die economisch niet rendabel zijn.
- Binnen ons bedrijf zijn de technische maatregelen die wij kunnen nemen zeer goed bekend, en die worden bij nieuwe parken ook toegepast. Bij bestaande parken is het vaak onmogelijk en niet rendabel. De EML heeft ons geen nieuwe inzichten gegeven.

- Er is discussie met omgevingsdiensten. Daarnaast ontbreekt landelijk beleid althans op handhavingsgebied. Om deze reden is een externe adviseur nodig om aan te tonen dat maatregelen daadwerkelijk niet mogelijk zijn. Dan trekken we het onderzoek breder en nemen ook maatregelen mee die niet op de lijst staan.
- Als scholengemeenschap zijn wij al jaren bezig met energiebesparing, zodra een verbouwing of vervanging van toepassing is wordt direct gekeken hoe we duurzaam kunnen investeren.
- De EML is voor ons niet een extra tool, wij investeren zelf graag in onze installaties, gebouwen waar we een TVT kunnen realiseren van <5 jaar. Het voordeel van ons is dat we kennis van onze gebouwen/installaties hebben in combinatie met wat er op de markt verkrijgbaar is aan optimalisatie mogelijkheden in hard- en software.

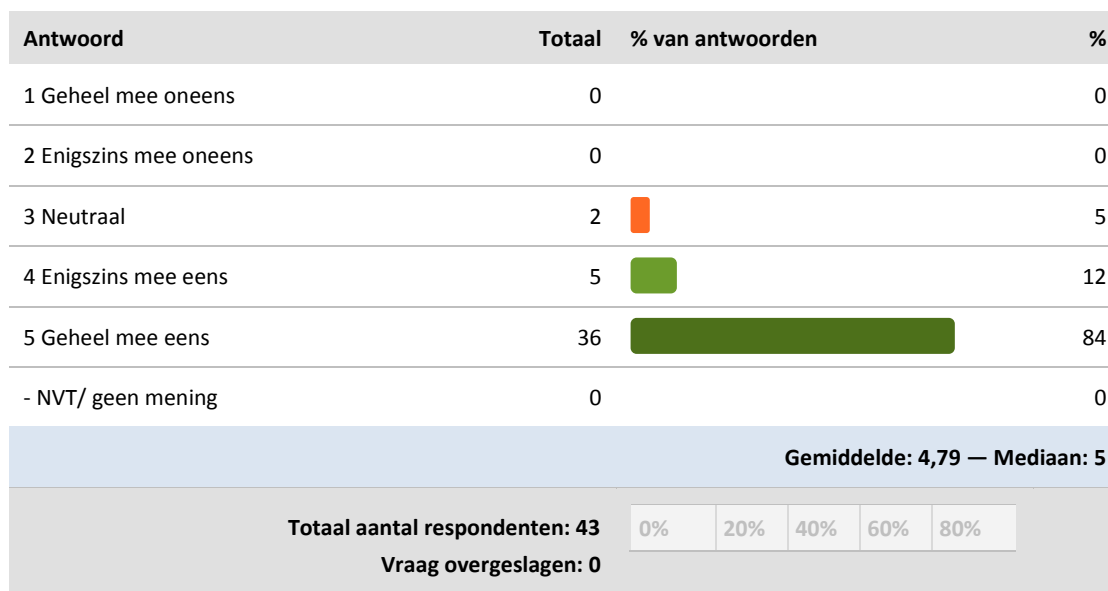
B.3 Effect EML op energiebesparing; effect op toepassen in de praktijk

Vraag 13: Stellingen omtrent het *Effect op energiebesparing?*

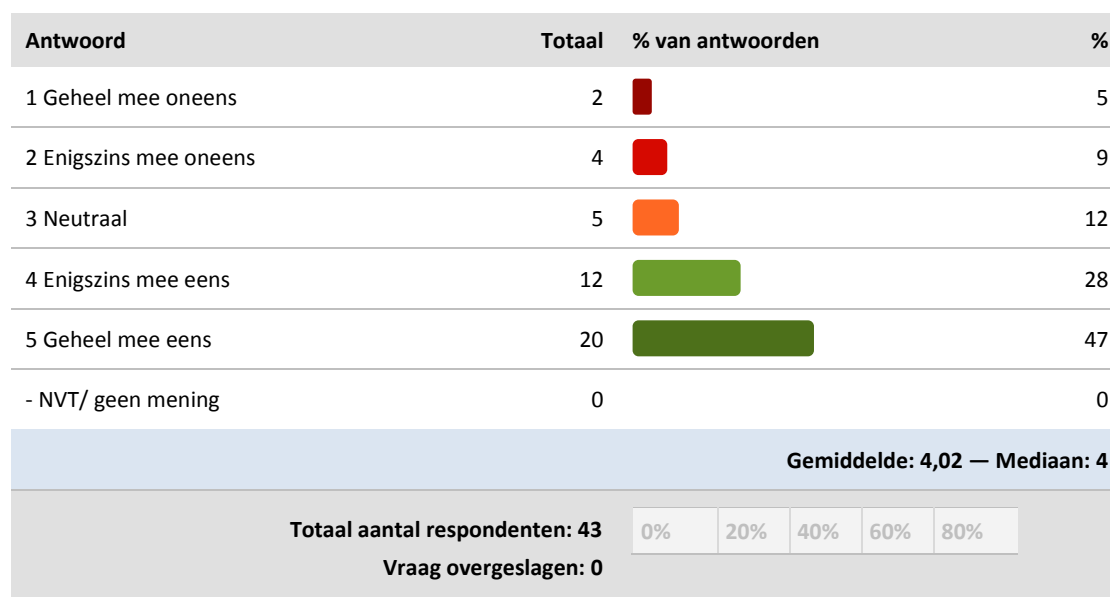

Vraag 14: 1-2 Stellingen omtrent *EML en regelgeving?*

Ik ben bekend met het feit dat energiebesparende maatregelen die zich binnen 5 jaar terugverdienen (zogenaamde 'rendabele maatregelen') verplicht zijn om te treffen.

De EML zorgen ervoor dat ik weet welke maatregelen verplicht zijn. De EML maken voor ons duidelijker hoe voldaan kan worden aan de regelgeving.

Vraag 19: Kunt u aangeven met hoeveel procent uw gasverbruik en/of elektriciteitsverbruik is gedaald door de EML-systematiek?

Gasverbruik [%]

20. Elektriciteitsverbruik [%]

21. Warmte [%]

22. Transportbrandstoffen [%]

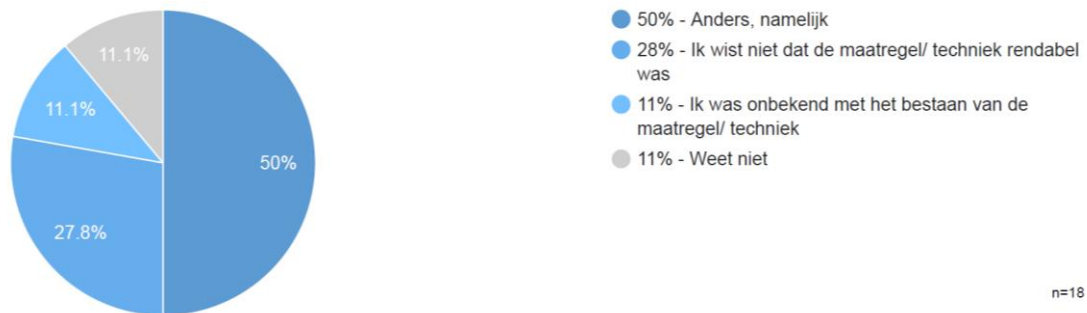

Vraag 23: U heeft aangegeven dat u dankzij de EML-maatregelen heeft genomen, die u anders niet genomen zou hebben. Welke maatregelen zijn dit?

Respondenten: 11 (overgeslagen 29)

- LED-verlichting in fabriek en magazijnen, moderne elektromotoren geplaatst;
- warmte-koudeopslag;
- maatregelen zijn genomen in het kader van EED-audit, bijvoorbeeld LED-verlichting, plaatsen zonnepanelen;
- klein deel van spouwmuur isoleren, die nog niet geïsoleerd bleek;
- toepassing LED-verlichting;
- isoleren van leidingen;
- afdekken koelingen;
- inpakken leidingen warmteverlies;
- aanschaffen van zonnepanelen;
- isoleren van CV-leidingen in onverwarmde ruimtes.

Vraag 24: Waarom zou u zonder de EML deze maatregelen niet hebben getroffen?

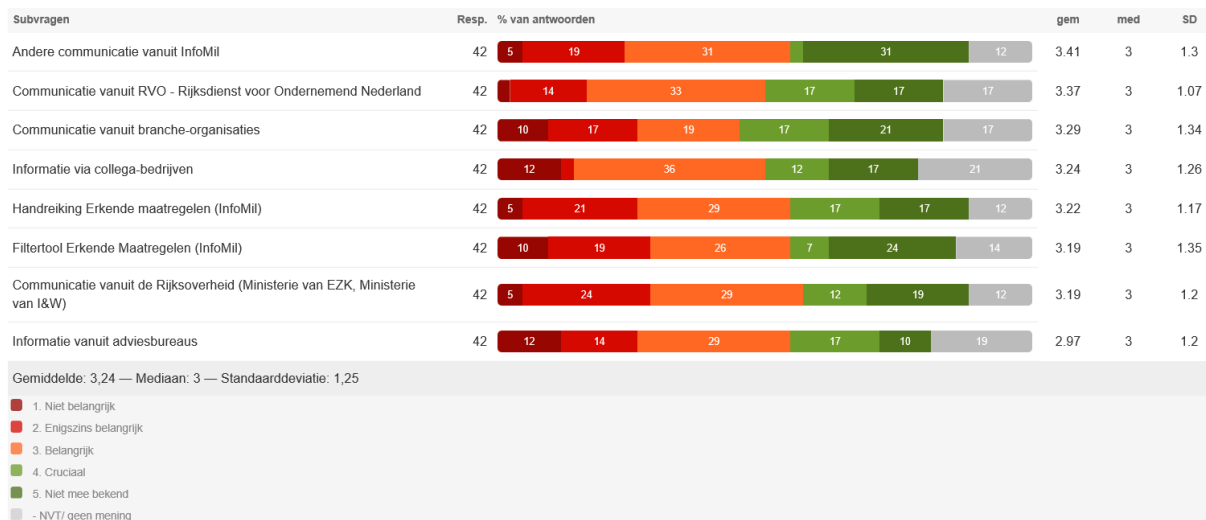

- Ik had wel vaker gedacht om dit soort zaken een keer te onderzoeken maar als je er niet toe verplicht wordt komt het er nooit van.
- Zonder besparingsverplichting waren maatregelen waarschijnlijk niet genomen.
- Ik wist niet dat deze muren nog niet geïsoleerd waren.
- EML verhoogt prioritering bij begroting.
- Dergelijke maatregelen dienen vooraf te worden gebudgetteerd daarna volgt een terugverdientijd berekening en daarna wordt geïnvesteerd.
- Geen financiële mogelijkheden om te investeren.
- Commercieel belang.
- Had anders op dit moment waarschijnlijk nog niet de aandacht gekregen.
- Zonder de SDE+ subsidie zou dit nooit mogelijk zijn en de terugverdientijd is groter dan door wie dan ook wordt beloofd.

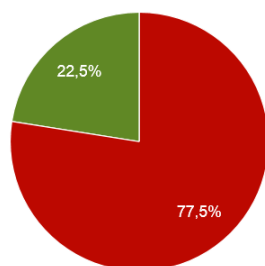
B.4 Handreiking, opleidingsmodule, communicatiemiddelen

De volgende vragen betreffen de communicatie over de EML.

Vraag 18: Kunt u aangeven wat de relatieve relevantie is van de verschillende manieren hoe informatie over de EML tot u is gekomen?

Vraag 27: Wat zijn uw suggesties over hoe de communicatie over de EML, of de handreiking in uw ogen verbeterd kunnen worden?

- 78% - Ik heb geen suggesties
- 22% - Mijn suggesties zijn:

n=40

- Met ruim 35 objecten in Nederland is het lastig communiceren met de omgevingsdiensten en niet rechtlijnig **#geanonimiseerd#**.
- Filterinstrument is niet ingericht op complexe situaties met veel verschillende energiegebruikers.
- Veel duidelijker communiceren. Ook tussen de verschillende bevoegd gezagen!
- Energiebesparing en winst: onwerkbaar, lange lijst waar je eenmaal in een branche niet kan zoeken en alternatieven als aparte maatregelen gepresenteerd worden. 2) FEM start met bizarre checklist met alle randvoorwaarden -> is absurd en schrikt af. 3) De communicatie vanuit InfoMil over EM is slecht. Ondanks dat we midden in het werkveld zitten ontving niemand van ons - ook niet in nieuwsbrieven uit Rijksoverheid - bericht dat 3^e lichte online ging.
- Zie hierboven.
- Zorg dat dit bekend is. Als ik zoek in Google 'De EML' dan vind ik het niet, de hits zijn allemaal fout. Ga geen reclame maken dat kijkt toch niemand, beter, stuur mails of zelfs brieven naar organisaties (kijk bij KVK) daar vind je ze allemaal.
- De handreiking is niet heel erg goed leesbaar door de opmaak, misschien kan dit verbeterd worden?
- Ik stuur enquête door naar facilitaire dienst die meer zicht hebben op de uitgevoerde maatregelen.

B.5 Suggesties

Vraag 25: Wat zijn de belangrijkste sterke en zwakke punten van de EML-systematiek?

Respondenten: 25 (overgeslagen: 12)

Toelichting: antwoorden van iedere regel in de tabel zijn van één en dezelfde respondent.

Sterke punten	Zwakke punten
Heldere aanpak voor heel Nederland, uniformiteit	Soms discutabel, zeker als de TVT rond de 5 jaar schommelt.
Overzichtelijk en rangschikking	A priori uitgaan van een terugverdiëntijd van 5 jaar.
Bewuster omgaan met energie	Subsidiemogelijkheden voor te treffen maatregelen.
Lijst is eenvoudig en geeft snel inzicht	Eens een maatregel op de lijst benoemd als zijnde 'kan worden toegepast' is er geen ruimte meer om de maatregel nog eens goed te evalueren (en berekenen) voor de specifieke situatie.
Duidelijk	Niet specifiek beschikbaar voor onze branche.
Handige checklist	Te weinig kennis van branche en optimalisatie-mogelijkheden.
Makkelijk leesbaar	Adviezen erg algemeen gehouden met weinig diepgang.
Het is een lijst die behulpzaam is bij het zoeken van maatregelen	Bij de berekening van de besparing worden niet alle kosten meegenomen.
N.v.t.	N.v.t.
Systematiek is duidelijk	Veel maatregelen zijn niet terug te verdienen binnen 5 jaar.
Beknopte checklist	Te stellig dat de maatregelen zich binnen 5 jaar terugverdienen of technisch mogelijk zijn. Dit is echt situatie specifiek.
Zorgt voor actie	Standaard, volgt vervolgens extra werk en vaak extra advieskosten uit.
Overzichtelijke lijst, geeft sturing	Alternatieven maken het onduidelijk, je moet goed weten hoe je de randvoorwaarden moet lezen, stuurt deels richting aardgasgestookte installaties (onwenselijk), splitsing tussen maatregelen voor zelf. En Natuur Moment zou de lijst veel behapbaarder maken, sommige randvoorwaarden zijn onbegrijpelijk of niet te achterhalen in inventarisatie-fase (hoeveel is 5 kW server, wat zijn 12 aanpassingen voor een veegschakeling, ...).
Verplichte karakter	Handhaving
Er is aandacht op technisch vlak voor energiebesparing	Er is te veel ruimte en kan het bevoegd gezag ook daadwerkelijk hierop controleren?
Concrete checklijst	Onvoldoende specifiek.
Informatief ondersteunend	Financiering onderwijshuisvesting erg slecht in NL. Geen middelen. Ad hoc ingrepen nu verplicht, wij geven de voorkeur aan lange termijnvisie.
Technisch prima en in zijn algemeen ook wel geldend	Niet geschreven voor ons bedrijf en onze omvang
Duidelijkheid over wel/niet rendabel maatregelen	Soms lastig te bepalen of maatregelen van toepassingen zijn.
De lijst van maatregelen	Dat er bepaalde punten in de lijst zijn opgenomen waarbij de terugverdiëntijd wordt berekend n.a.v. De investering in relatie met de besparing. Deze berekening moet zich in de praktijk uitwijzen en wanneer er twijfels zijn hoe verder?
Uniform, systematisch	Afstemming omgevingsdienst achteraf.

Sterke punten	Zwakke punten
Standaardisatie, duidelijkheid	Voor maatregelen is niet altijd generiek te bepalen, dat zij voor alle bedrijven binnen 5 jaar zijn terug te verdienen. Discussie hierover met de omgevingsdienst haaglanden leidt tot cirkelredenering. Als wij op basis van berekening adviesbureau aan tonen dat een maatregel pas in 30 jaar is terug verdient, zeggen zij, er is vastgesteld dat het in 5 jaar is terug te verdienen, dus dat is waar.
Het stellen van gerichte vragen en het aandragen van oplossingen	Wanneer een vraag met n.v.t. beantwoord is gaat het vragen daarover toch door, dit heeft te maken met te weinig kennis hebben van de materie die vaak wel onder een bepaalde noemer valt maar per proces anders wordt uitgevoerd.
Duidelijkheid en status van energiebesparende maatregelen. Een goede EML kan houvast geven en ondernemers daadwerkelijk helpen.	Ambitieniveau is te laag, voorwaarden te ingewikkeld en te veel gericht op nieuws hoeven doen.
Geeft richting, overzicht en uniformiteit	Niet alle maatregelen zijn relevant of er missen maatregelen die wel relevant kunnen zijn
Besparing op energie	Men kijkt niet naar CO ₂ -reductie door bijvoorbeeld geen gas meer te gebruiken

Vraag 26: Suggesties voor verbetering

Antwoord	Totaal	% van antwoorden	%
Suggesties voor verbeteren van de erkende maatregelen systematiek	20		80%
Effectief toezicht energie in Wet Milieubeheer in het algemeen	19		76%
Overige opmerkingen	12		48%
Vraag overgeslagen: 15		0%	

Suggesties voor de erkende maatregelen systematiek:

- Naast sturen op maatregelen ook sturen op effect van maatregelen.
- Dialoog aangaan met bedrijven.
- Compensatiemogelijkheden.
- Specifieke lijst voor de branche.
- Doorrekenen met gas- en elektratarieven klant.
- Zorg voor deskundige medewerkers die zich vanuit de overheid zich hiermee bezighouden.
- Berekeningen laten zien.
- N.v.t.
- Inspecteurs beter opleiden (bredere kennis).
- Zie bij zwakke punten.
- Duidelijke berekeningen en uitgangspunten aangeven.
- Kan ik op dit moment niet vaststellen.
- Economische randvoorwaarden soms moeilijk leesbaar.
- **#geanonimiseerd#** > meer richten/insteeek op bedrijfstak/branchevertegenwoordigers.
- Vereenvoudigen EML.
- De maatregelen kunnen worden uitgevoerd wanneer de berekeningen door een deskundige zijn gemaakt en daarmee de besparing in relatie tot investering/besparing klopt.
- De mogelijkheid open laten dat, wanneer onderbouwd kan worden dat maatregel niet kan worden terugverdiend in genoemde vijf jaar, dat maatregel dan niet vereist is.
- Dieper in de processen duiken.
- Laat de extra economische en technische voorwaarden vallen. Terugverdientijd is namelijk al economisch.
- Ga maatregelen beoordelen op CO₂-reductie.

Effectief toezicht energie in Wet Milieubeheer in het algemeen:

- Blijven opleiden.
- Geen mening (?).
- Er wordt soms veel aandacht besteedt aan kleine maatregelen bij kleine bedrijven terwijl de grote energiebesparingskansen minder worden gestimuleerd.
- N.v.t.
- Kennis verhogen en niet alleen checklijst aanvinken.
- Wij hebben er geen last van, maar de begeleiding zou beter kunnen.
- Kom elk jaar langs (of zelfs 2x) en begeleid het proces. Het is nog teveel een momentopname.
- N.v.t.
- Naar tevredenheid.
- Helpen in plaats van handhaven. Gij moet, werkt averechts.
- Aansluiten bij niveau ondernemer en ontwikkelingen in bedrijf, dus waar mogelijk klimaatneutraal agenderen.
- Meer handhaving en meer begrip voor commerciële bedrijfsvoering.
- Prima.
- Tot nu toe is er bij milieu-inspecties niet naar gevraagd.
- Voor ons dient een maatwerk aanpak te gelden.
- Ja, dit is akkoord.
- Zijn goed te noemen.
- Geef OD's en gemeente budget voor thematisch energietoezicht.
- Liefst met ter zake kundig personen.

Overige opmerkingen

- N.v.t.
- Belof niet iets wat je niet kunt waarmaken (Brussel) Men is veel te laat begonnen met deze problematiek. Verder moet het meer WIJ zijn. Hiermee bedoel ik dat wij met z'n allen hiermee bezig moeten zijn.
- N.v.t.
- -
- Geen.
- In Lichting 1, 2 en 3 zijn andere energietarieven gebruikt (doordat prijzen veranderden in de tijd) en dat heeft tot onnodige variaties in randvoorwaarden geleid. Er is onvoldoende gekeken naar relevantie voor branche waardoor lijsten onnodig lang zijn en op elkaar lijken: hoeveel onderwijsinstellingen hebben stoom, hoeveel installatiebedrijven hebben procesbad, etc. Er zou bijna weer één lijst gemaakt kunnen worden waarin op basis van type/activiteit hele groepen maatregelen wegvallen.
- Meer kennis nodig bij bevoegd gezag, techniek is te ingewikkeld geworden. Te veel variabelen.
- Goed initiatief.
- Beter overleg met gebruikers en bedrijven die deze wetgeving moeten volgen.
- De enquête is ingevuld voor meerdere locaties. Ik heb geen inzicht in het energieverbruik van de individuele locaties. We hebben een adviesbureau ingeschakeld voor de uitvoering, wat zeer goed gewerkt heeft.
- Ik zou graag zien dat dit soort acties door heel Europa verplicht worden, wil het effect sorteren.
- Betrek het lokale bevoegd gezag (OD'S) bij de totstandkoming van maatregelen en niet pas bij de consultatie. Maak de maatregelen verplicht in meer situaties. Dus niet alleen bij bijvoorbeeld 2.800 branduren maar al bij 1.800.

